

91-577 X

Cultuur

91-577

Adviesaanvraag Cultuurbeheer 1993-1996

aan de

Boekmanstichting-Bibliotheek
Herengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 243739

W
E L
Z I J N
V O L K S
G E Z O N D
H E I D E N
C U L T U U R

(049.3) 351.85 : 008 : 7.002.6 : 7.025 :
351.852.1 : 551.852.12 : 551.853.1

**Adviesaanvraag door de
minister van WVC
aan de
Raad voor het Cultuurbeheer
over het beleid van de
sector Cultuurbeheer**

Ter voorbereiding van de
nota Cultuurbeleid 1993-1996
met daarin opgenomen
de sectornota Cultuurbeheer

Boekmanstichting-Bibliotheek
Horengracht 415 - 1017 BP Amsterdam
Tel. 243739

W
E L
Z I J N
V O L K S
G E Z O N D
H E I D E N
C U L T U U R

Raad voor het Cultuurbeheer
Kamer H 1713
Postbur 5406
2280 HK RIJSWIJK

Ons kenmerk
DGCZ/SCB U 913608

Inlichtingen bij

Doorkiesnummer
3406080

Rijswijk
25 oktober 1991

Onderwerp
adviesaanvraag

Bijlage(n)

Uw brief

Geachte college,

Zoals u inmiddels bekend zal zijn, ben ik voornemens in mei volgend jaar een Nota Cultuurbeleid uit te brengen met de daarbij behorende sectornota's voor de afzonderlijke beleidsterreinen die onder mijn verantwoordelijkheid vallen. Voor de precieze afspraken die ik daarover met de Kamer heb gemaakt, verwijs ik u naar mijn brief aan de Voorzitter van de Tweede Kamer van 13 juni 1991, die u al eerder hebt ontvangen.

Ter voorbereiding van die nota is het mij een genoegen thans de adviesaanvraag aan u voor te leggen op het terrein van de kunsten, respectievelijk het cultuurbehoud. Het is voor de eerste maal dat u wordt gevraagd te adviseren over de volle breedte van dit beleidsterrein, in aanmerking genomen dat de adviesaanvraag over het kunstbeleid vergezeld gaat van circa 300 beleidsplannen van instellingen die in aanmerking willen komen voor een meerjarig subsidie.

Voor het terrein van de omroep, de letteren en de bibliotheken doe ik nu geen adviesaanvraag uitgaan omdat voor de eerste twee deeltherreinen reeds nota's zijn verschenen en ik voor het bibliotheekbeleid binnenkort een notitie hoop uit te brengen. In de Nota Cultuurbeleid zal deze sector uiteraard niet ontbreken.

In deze adviesaanvraag liggen vele specifieke vraagstukken besloten. Daarnaast vraag ik uw bijzondere aandacht voor twee algemene thema's, die in beide adviesaanvragen trouwens een belangrijke rol spelen.

In het verlengde van wat ik daarover de afgelopen jaren naar voren heb gebracht tijdens de behandeling van de begrotingen van mijn departement in Tweede en Eerste Kamer is dat allereerst de zorg voor de cultuurparticipatie. Het tweede thema betreft de internationalisering op het terrein van de cultuur.

De instellingen op het terrein van de kunsten heb ik verzocht in hun beleidsplannen aan deze thema's expliciet aandacht te schenken. Ik verzoek u om zowel in meer algemene zin als ook bij de beoordeling van concrete instellingen en initiatieven deze thema's in uw beschouwingen te betrekken.

Met het oog daarop hecht ik eraan reeds op deze plaats enkele facetten van beide beleidsthema's aan u voor te leggen.

Beschouwt u zich overigens vrij om eveneens te reageren op andere vraagstukken van algemene aard waarover u zich in deze fase nog nader wilt uitspreken.

Die ruimte wil ik ook voor mijzelf in de komende periode uitdrukkelijk openhouden.

Cultuurparticipatie

De mogelijkheid tot beoefening en beleving van cultuur door ieder lid van onze samenleving, ongeacht sociale afkomst of maatschappelijke positie, raakt mijns inziens de kern van het cultuurbeleid. Vandaar dat ik mij voorstel het beleid op dit terrein te intensiveren en te specificeren. Wat mij daarbij voor ogen staat is vooral de aansluiting van het gesubsidieerde behoud en aanbod van cultuur bij allerlei vormen van actieve en receptieve omgang met cultuur zoals in de kunstbeoefening door amateurs en de cultuurparticipatie via de media, en bij speciale doelgroepen zoals jongeren. Met een enkel voorbeeld wil ik dit toelichten.

Het beleid op het terrein van de literatuur heeft ook betrekking op kinder- en jeugdboeken en op leesbevordering.

Zo wil ik ook op het gebied van de film het beleidsmatige blikveld verbreden en meer expliciet dan tot nu toe de categorieën documentaire, animatiefilm en jeugdfilm in het beleid betrekken.

Welke mogelijkheden ziet u voor een dergelijke verbreding ook op andere beleidsterreinen, gegeven uiteraard de specifieke rol en verantwoordelijkheid - met de beperkingen die daaraan inherent zijn - van de landelijke overheid?

Dezelfde vraag geldt ook voor het functioneren van instellingen en fondsen. Hoe kunnen bijvoorbeeld musea hun maatschappelijk bereik en de betrokkenheid van het publiek bij hun collecties, maar ook bij de inspanning die het vergt om die collecties in stand te houden en waar mogelijk te verbeteren, nog verder vergroten?

Welke consequenties zou de bovenstaande gedachtengang eventueel dienen te hebben voor de aard

van de deskundigheid die in het cultuurbeleid wordt ingeschakeld bij adviesorganen en fondsen?
Voor de nadere uitwerking van deze vragen verwijs ik naar de achterliggende adviesaanvraag.

Internationalisering

Het internationale beleid op het gebied van de cultuur is in mijn ogen primair een facet van het algemene cultuurbeleid. Desalniettemin zijn er vragen te stellen die in belangrijke mate specifiek zijn voor dit beleidsterrein, dat tegen de achtergrond van een steeds sterkere inhoudelijke en bestuurlijke internationalisering in toenemende mate aandacht behoeft. Voor welke cultuuruitingen/instellingen moeten mogelijkheden worden geschapen om zich meer dan thans op de internationale markt of op het internationale forum te begeven en in hoeverre is daarbij ondersteuning vanuit het cultuurbeleid al dan niet wenselijk of geboden?

Ziet u aan de andere kant redenen om in bepaalde sectoren strikter toe te zien op een aandeel repertoire, thema's voor tentoonstellingen etc. van Nederlandse origine?

Voor de nadere specificering van deze algemene vragen verwijs ik eveneens naar de bijgaande adviesaanvraag.

Financieel kader

De problemen op het terrein van het cultuurbehoud zijn enorm van omvang. Het Deltaplan voor het Cultuurbehoud heeft aangetoond dat de achterstanden in het beheer en behoud van de museale collecties, de archieven, de monumentenzorg en de archeologie nog veel groter zijn dan bij de aanvang van dit reddingsplan werd aangenomen.

De achterstand in beheer en behoud bij de rijksmusea bedraagt meer dan f 400 mln. De rijksarchieven kampen met de verzuring van papieren documenten: 51% van de 158 km archieven die het Rijk bewaart, wordt door verzuring aangetast en zal de komende tijd moeten worden behandeld. Tevens is er door de verkorting van de overbrengingstermijn de komende jaren een extra instroom van archiefbescheiden die wordt geschat op 30 km.

De gebouwen waarin de musea en de archieven gehuisvest zijn, verkeren bouwkundig en klimaattechnisch vaak in slechte staat. Het achterstallig onderhoud en noodzakelijk geachte verbetering van klimaatbeheersingsinstallaties wordt geschat op f 110 mln. Door deze slechte bewaaromstandigheden gaan de collecties versneld achteruit.

Ook de monumentenzorg ziet zich geconfronteerd met het versneld verval van monumenten door verzuring

DGCZ/SCB U 913608

en luchtvervuiling. Tegelijkertijd is het noodzakelijk 18.000 monumenten van jongere bouwkunst aan het monumentenregister toe te voegen. Deze monumenten, met hun specifieke restauratieproblematiek, zullen zwaar op de toch al beperkte middelen drukken.

Ik zie mij geconfronteerd met een beheer- en behoudsproblematiek in de sector van het cultuurbehoud die de inzet van een bedrag van meer dan f 1 miljard zou vergen om die volledig tot een oplossing te brengen. In het regeerakkoord is f 40 mln. per jaar extra beschikbaar gesteld voor cultuur. In de regeringsverklaring heb ik aangegeven deze f 40 mln. vooral te willen inzetten voor cultuurbehoud. In mijn brief van 5 februari 1990 (TK 1989-1990, 21.300 XVI, nr 65) heb ik vervolgens voor 1990,1991 en 1992 verdelingsvoorstellen gedaan voor de inzet van deze extra middelen. Nu is het moment aangebroken waarop opnieuw een afweging nodig is.

De kunsten in ons land nemen met een rijk geschakeerd aanbod een vooraanstaande positie in. Mede vanwege de toenemende internationale concurrentie is het nodig blijvend en selectief te investeren in creativiteit en talent. De honderden beleidsplannen die met het oog op het tweede kunstenplan zijn ingediend, duiden op een hoog ambitieniveau en een bloeiend kunstleven. Tegen deze achtergrond wil ik de kunsten buiten een financiële taakstelling houden. Dat neemt niet weg dat het gehele kunstaanbod kritisch tegen het licht moet worden gehouden en dat op artistieke en/of beleidsmatige overwegingen soms ingrijpende keuzen moeten worden gemaakt.

Ik heb te maken met een omvangrijke financiële taakstelling op mijn begroting. In de paragraaf Financiële prioriteitenstelling van de memorie van toelichting op de ontwerp-begroting 1992 (TK 1991-1992, 22.300 hoofdstuk XVI, nr.2, pagina 10, 11, en 12) heb ik dit uiteengezet. Moeilijke keuzen zijn daarbij onvermijdelijk. In dat kader zijn voor 1992 aan het Parlement de volgende voorstellen op het terrein van de cultuur gedaan: de stopzetting van de bijdrage vanuit monumentenzorg aan het stadsvernieuwingsfonds ad. f 26 mln. en besparingen op het terrein van de bibliotheken.

Alles afwegende ben ik tot de slotsom gekomen dat de f. 40 miljoen niet onaangetaast kan blijven. Ik ben voornemens een klein deel van de ombuigingen op mijn begroting - f. 4,5 miljoen - ten laste van de f. 40 miljoen te brengen. Het resterende deel van de f. 40 miljoen wordt volledig ingezet op het terrein van cultuurbeheer. Het nog niet ingevulde deel van de ombuigingen wil ik ten laste brengen van het budget voor de monumentenzorg.

Het budget dat beschikbaar is voor de kunsten blijft hiermee buiten de taakstelling, terwijl ook de

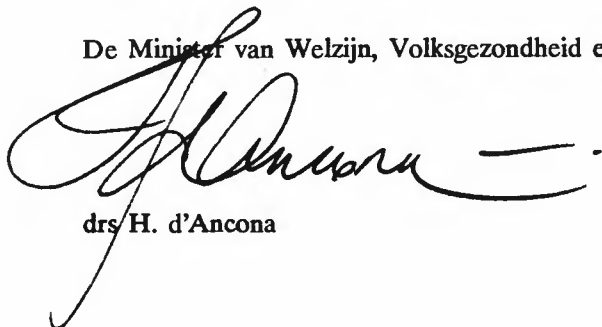
noodzakelijke investering op het terrein van cultuurbeheer doorgang kan vinden. Over deze investering nog het volgende. Met de beschikbare middelen kan slechts een klein deel van de geconstateerde achterstand worden aangepakt. Ik wil er dan ook met nadruk op wijzen dat in de cultuurbeheersector de extra middelen zeer selectief ingezet moeten worden. De beleidsmatige keuzen die ik daarbij - noodgedwongen - maak, heb ik in de adviesaanvraag voor de sector cultuurbeheer verwoord. Tot zover het financiële kader op hoofdlijnen.

Advies

Ik verzoek u mij medio januari 1992 uw advies te doen toekomen. Ik besef dat de beschikbare tijd om tot een weloverwogen advisering te komen over zo'n breed terrein niet ruim is. Maar gezien de afspraken met de Tweede Kamer, waar ik eerder over sprak, acht ik deze termijn noodzakelijk wil uw inbreng in de Nota Cultuurbeleid goed tot zijn recht kunnen komen. Ik wens u veel succes bij het verrichten van uw belangrijke adviserende taak.

Een brief van gelijke strekking heb ik gezonden aan de Raad voor de Kunst.

De Minister van Welzijn, Volksgezondheid en Cultuur

drs H. d'Ancona

Inhoudsopgave

1 Inleiding	1
2 Algemeen	2
De plaats van het cultuurbehoud in het cultuurbeleid	
De omgang met het verleden	
Ambities van de rijksoverheid	
Erfgoed, traditie en continuïteit	
3 Thema's en accenten	5
Verzelfstandiging	
Algemeen beleid en bestelbeleid	
Raad voor het Cultuurbeheer	
Behoud, beheer en selectie	
Participatie	
Internationaal beleid	
4 Museaal beleid	12
5 Monumenten	18
6 Archieven	23
7 Archeologie	28
8 Financieel kader	33

Appendix

1 Inleiding

In het verleden werden de sectoren die samen tot het cultuurbeheer worden gerekend vooral afzonderlijk benaderd. Zij hebben immers een heel eigen, door de historie bepaald karakter. Voor de musea gebeurde dat het meest recent met de Nota Kiezen voor Kwaliteit die tijdens de UCV van 27 mei 1991 door de Tweede Kamer werd aanvaard. Voor monumenten en archeologie is de nieuwe monumentenwet van 1988 een belangrijk ijkpunt terwijl voor de archieven een ontwerp-wetsvoorstel tot herziening van de Archiefwet 1962 naar verwachting op korte termijn aan de Tweede Kamer wordt aangeboden.

Een integrale nota over de sector cultuurbeheer is om een aantal redenen opportuun. De sectornota Cultuurbeheer bevat de beleidsvoornemens van de sector cultuurbeheer voor de jaren 1993-1996, en zal gelijktijdig met de Cultuurnota worden uitgebracht. Door de Cultuurnota en sectornota's en plannen in hun onderlinge samenhang te bezien, wordt een integrale afweging binnen het cultuurterrein mogelijk.

Er zijn ook overwegingen die betrekking hebben op inhoudelijke ontwikkelingen binnen het cultuurbeheer. Het laatste decennium neemt de belangstelling voor cultuurbehoud en erfgoed in de samenleving sterk toe. Na een periode waarin vooral cultuurschepping en vernieuwing centraal stonden is een toenemende interesse te signaleren voor traditie en het behoud van culturele waarden. Daarbij wordt - veelal impliciet - van een dynamische, actieve omgang met het verleden uitgegaan. In de sectornota zal voor het eerst het cultuurbehoud geïntegreerd worden benaderd. Naast de verschillen die ontegenzeggelijk bestaan zijn het immers vooral de overeenkomsten in de zorg voor en benadering van het behoud van het verleden die deze sector binden.

De discussie over onze verhouding tot het verleden en het selectief omgaan met het cultureel erfgoed is volop gaande. Het selectievraagstuk is niet alleen actueel voor de toekomst van het verzamelen en beheren van cultureel erfgoed. De ernstige behoudsproblemen waarmee wij op dit moment kampen maken selectie - ook binnen het huidige cultuurbezit - onontkoombaar.

Die discussie, die ik zeer belangwekkend vind en het cultuurbehoud in zijn kern raakt, wil ik met de nota verder brengen.

Tevens vragen ontwikkelingen van bestuurlijke aard, die in het beleid van de rijksoverheid in zijn algemeen aan de orde zijn, ook voor het cultuurbeheer thans om mijn aandacht. Ik doel op het streven het beleid van de overheid te beperken tot hoofdlijnen, en zoveel mogelijk taken over te dragen aan zelfstandige instellingen.

In de sectornota wil ik vooral de inhoudelijke discussie op die punten stimuleren, en beleidslijnen uitzetten naar de toekomst.

In deze adviesaanvraag doe ik daartoe een aanzet. In de appendix stel ik een aantal vragen waarvan ik de beantwoording van groot belang acht voor de opstelling van de sectornota. Bij uw advisering hoeft u zich overigens uiteraard niet tot deze vragen te beperken.

2 Algemeen

De plaats van het cultuurbehoud in het cultuurbeleid

In de ontwerp-wet op het specifiek cultuurbeleid worden de taken van de minister op het terrein van de cultuur gedefinieerd als het instandhouden, ontwikkelen en verbreden van cultuuruitingen met landelijke betekenis.

Bij het cultuurbehoud gaat het daarbij in belangrijke mate om cultuuruitingen uit het verleden, waarbij bovendien niet alleen doelbewuste cultuuruitingen worden bedoeld. Het verzamelen, conserveren en presenteren van het erfgoed in zijn volle breedte wordt als zodanig als cultuuruiting opgevat.

Met de plaatsing van het cultuurbehoud in het verleden wil ik geenszins suggereren dat sprake is van een statische sector. Het verleden eindigt immers waar het heden begint.

Die continu opschuivende grens geeft het cultuurbehoud zijn dynamiek; zoals een kaleidoscoop door eraan te schuiven steeds nieuwe beelden laat zien, zo verlegt en verandert het door de tijd verschuivende perspectief steeds weer het beeld dat we vanuit het heden op het verleden hebben.

Door de hele sector van het cultuurbeheer heen loopt als rode draad selectie, om daarna te bewaren en te behouden.

Alles wat uit vroeger tijden tot ons is gekomen en deel uitmaakt van het cultureel erfgoed heeft een vorm van selectie doorgemaakt, soms heel onbewust en toevallig (bijvoorbeeld door de aard van het materiaal), soms uiterst doelbewust. Dat heeft ertoe geleid dat we nu soms constateren dat er lacunes bestaan in onze kennis van het verleden; van de alledaagse leefcultuur in de 17e eeuw is bijvoorbeeld slechts weinig bewaard gebleven.

Selectie wordt op dit moment opgevat als een doelbewust proces van kiezen op basis van kritische reflectie, op basis van kwalitatieve noties, maar altijd vanuit wat we vandaag weten en denken, een hedendaagse visie op het verleden. Die visie is continu aan verandering onderhevig.

In die zin verandert ook het beeld van het verleden continu.

Aldus lijkt er nog weinig ruimte voor de klassieke benadering waarbij cultuurbehoud staat voor behoud, duurzaamheid en traditie terwijl het heden, de eigen tijd, synoniem wordt gesteld met

scheppen, dynamiek en vernieuwing. De relatie tussen heden en verleden is niet rechtlijnig. De erkenning dat er een voortdurende wisselwerking en een vervlechting bestaat tussen behoud en cultuurschepping, tussen traditie en vernieuwing vormt voor mij een kernpunt in mijn cultuurbeleid.

De omgang met het verleden

Mensen hebben een fundamentele behoefte aan contact met het verleden. Ze zijn op zoek naar hun herkomst, hun identiteit.

Dat is waar op het meest individuele niveau. Zo bestaat er bijvoorbeeld een zeer grote publieke belangstelling voor de genealogie. Maar ook het zoeken naar wat mensen als volk of natie samenbindt en onderscheidt van andere komt voort uit datzelfde primaire verlangen: te weten waar je vandaan komt om beter te begrijpen wie je bent.

Het culturele erfgoed vormt de materiële neerslag van onze beschavingsgeschiedenis in de meest brede zin en is daarmee een heel direct - want tastbaar - punt van herkenning en oriëntatie.

De behoefte aan contact met het verleden neemt de laatste decennia sterk toe. Dat blijkt uit een groeiende publieke belangstelling voor historie en cultureel erfgoed. Die groei hangt samen met processen als individualisering en segmentering die de moderne tijd kenmerken. Veranderingen volgen elkaar steeds sneller op. Het cultureel erfgoed vervult een essentiële functie doordat het de mogelijkheid biedt tot oriëntatie en houvast in een samenleving waarin verandering en verwarring soms lijken te overheersen.

Zo'n benadering van het erfgoed is niet geheel vrij van nostalgie en melancholie en op zich is daar niets laakbaars aan. Maar in een al te "behoudende" relatie met het verleden schuilt ook een gevaar.

Niet alleen wordt het reservoir om uit te putten steeds groter in tijd en reikwijdte, de techniek maakt het in principe ook mogelijk te behouden wat we willen. Tegelijkertijd worden steeds meer vanuit hun aard kwetsbare en vergankelijke materialen toegepast (bijvoorbeeld film, moderne kunst). Cultuurbehoud kan daardoor een vrijplaats worden voor kritiekloze nostalgie of leiden tot kunstmatig vasthouden - fossilisering - van wat in zijn wezen vergankelijk is; selectie is om die reden onontkoombaar.

Het erfgoed heeft niet alleen de functie structuur en herkenning te bieden in een snel veranderende samenleving.

Het cultureel erfgoed zet ook aan tot nieuwsgierigheid, verwondering en bewondering, (zelf)kritiek. Als voorwerp van onderzoek en studie zet het wetenschappers aan tot nieuwe inzichten die via allerlei kanalen aan het maatschappelijk leven ten goede komen en discussies verder brengen.

Het omgaan met het verleden is daarmee bij uitstek een creatief proces. Visies veranderen en het verleden verandert mee. Telkens ontstaan nieuwe inzichten, verbanden en betekenissen.

Ambities van de rijksoverheid

Elke tijd stelt nieuwe vragen en het is onvermijdelijk dat men later zal constateren dat stukjes in de legpuzzel van vandaag ontbreken. Liever dan te streven naar een utopische volledigheid meen ik dat in het cultuurbehoud keuzes gemaakt moeten worden op basis van criteria van kwaliteit en pluriformiteit. De rol van de Raad voor het Cultuurbeheer als onafhankelijk adviesorgaan is daarbij onontbeerlijk. De discussie over dit onderwerp dient publiek te zijn en daardoor maatschappelijk controleerbaar.

De rijksoverheid kan in dit proces naar mijn mening op twee manieren een rol spelen. Allereerst door het proces van selectie in de samenleving te begeleiden en de voorwaarden te scheppen waardoor het zorgvuldig gebeurt en onderwerp is van publieke discussie. Ik acht het mijn taak het selectieproces te stimuleren en tegelijk het evenwicht te bewaken, opdat niet de waan van de dag bepaalde terreinen definitief uit ons geheugen zou wegwissen. Dat wat na zorgvuldige selectie tenslotte overblijft als nationaal cultuurbezit, dient vervolgens zo ongeschonden mogelijk te worden behouden voor de toekomst.

In de tweede plaats dient het collectieve cultuurgoed toegankelijk te zijn, dat wil zeggen dat er zonder al te grote drempels van kan worden kennisgenomen door brede lagen van de bevolking. Het erfgoed ontleent immers zijn waarde aan wat het voor mensen betekent. Tevens dient de kwaliteit van het aanbod - door educatie, informatie en presentatie - zo hoog mogelijk te zijn. Ik wil, voor zover dat binnen mijn mogelijkheden ligt, aan de verwezenlijking van beide ambities een bijdrage leveren. De Minister van Cultuur staat niet alleen voor die taak. Alleen door samenwerking met mede-overheden en het betrokken veld kan een dergelijk beleid vruchten afwerpen.

Erfgoed, traditie en continuïteit

In de discussie over nationale cultuur en identiteit wordt in het algemeen nauwelijks aandacht besteed aan de rol die het cultureel erfgoed daarin vervult. Dat is verwonderlijk omdat juist het erfgoed in die discussie een specifieke positie inneemt.

Terwijl de scheppende kunsten bij uitstek grensoverschrijdend zijn, en naar internationale criteria van kwaliteit worden beoordeeld, belichaamt het erfgoed de continuïteit, de historische ontwikkeling van een stad, streek land of volk. Hoewel termen als werelderfgoed en "common heritage" erop duiden dat ook hier mondiale normen van toepassing zijn, kunnen intern andere maatstaven gelden. Het erfgoed kan een functie vervullen omdat het een traditie belichaamt, aspecten van de

eigen cultuur illustreert, een emotionele lading vertegenwoordigt voor bepaalde bevolkingsgroepen. Het culturele erfgoed vervult dus zowel een externe functie, - in het beeld dat wij van ons land in mondiaal verband willen uitdragen - als een interne.

Op de externe functie zal ik later dieper ingaan.

Op deze plaats wil ik kort stilstaan bij de interne functie van het erfgoed. Beide functies zijn overigens in mijn visie nauw met elkaar verbonden.

Het past in de Nederlandse traditie dat wij onze cultuur spiegelen aan het buitenland, met name aan buitenlandse topcultuur en externe maatstaven aanleggen voor hetgeen ons land aan cultuuruitingen voortbrengt. Dat brengt een chronische onderschatting met zich mee van wat zich onder dat internationale topniveau aan cultuur bevindt. Wellicht mede hierdoor was de Nederlandse 19e eeuwse kunst vóór Van Gogh tot voor kort nauwelijks in Nederlandse musea te bezichtigen.

Deze houding kent ook positieve aspecten. Zo is overspannen nationalisme ons bespaard gebleven; anderzijds is door de neiging inspiratie te zoeken in het buitenland het opbouwen van eigen tradities soms achtergebleven. De aandacht die in het Nederlandse onderwijs aan eigen taal en cultuur wordt besteed blijft ver achter bij landen als Engeland, Frankrijk of de V.S. De kennis op het terrein van de eigen (cultuur) geschiedenis is bij de gemiddelde Nederlander uiterst beperkt. Ik realiseer mij met dit onderwerp de grenzen van het cultuurbeleid verre te overschrijden en kom daarom terug op de functie van het cultureel erfgoed. Het erfgoed kan in belangrijke mate bijdragen aan het begrip voor en de kennis van onze eigen cultuur, juist omdat het niet alleen hoogtepunten laat zien, maar ook hoe we tot die hoogtepunten zijn gekomen en vanuit welke tradities we geworden zijn wie we zijn. Kennis van ons verleden en onze traditie kan leiden tot nieuwe inspiratie en ontwikkeling. Daarmee wordt tevens een voorwaarde vervuld voor een inspirerend internationaal beleid. Ik citeer uw advies d.d. 14 juni 1991 over het buitenlands cultuurbeleid: "Van een open houding ten opzichte van de buitenwereld kan pas worden gesproken indien er niet alleen sprake is van een culturele identiteit, maar als die als zodanig ook bewust gevoeld en (her)kend wordt". Ik wil in mijn beleid daaraan invulling geven door bij de beoordeling van initiatieven en experimenten mede te betrekken in hoeverre zij bijdragen aan kennis van en begrip voor de Nederlandse cultuur.

3 Thema's en accenten

De opdracht waarvoor de cultuurbehoudsector zich de komende jaren geplaatst ziet, is zwaar. In de eerste plaats moet de toegenomen belangstelling voor het cultureel erfgoed worden vastgehouden, het liefst zelfs versterkt. Sinds 1983 steeg de publieke belangstelling bijvoorbeeld voor de musea met 70%. Tegelijkertijd werd de beheerstaak van de cultuurbehoud-instellingen zwaarder: de archiefbestanden werden in dezelfde periode 12% omvangrijker, het aantal archeologische

vindplaatsen steeg met 70% en het restauratie- en onderhoudsbudget voor de rijksmonumenten daalde met 32%, bij een gelijkblijvend aantal te onderhouden en te restaureren monumenten.

Het is in zekere zin dan ook niet verwonderlijk dat in al deze sectoren achterstanden zijn ontstaan. De komende jaren zullen in het teken staan van het selectief inlopen van deze achterstanden. Om die reden heb ik de extra middelen die in 1990 voor het cultuurbehoud zijn verstrekt geheel aan de sector cultuurbeheer toegewezen. Bezuinigingen en de beëindiging van de tussentijdse extra investeringsbedragen ten behoeve van de monumentenzorg maken evenwel duidelijk, dat binnen deze sector de komende jaren slechts weinig extra middelen beschikbaar zullen zijn. Mijn beleid zal zich daarom vooral richten op het selectief inzetten van middelen.

In de sectornota kies ik voor een thematische opzet. De hoofdthema's zijn:

- behoud, beheer en selectie
- participatie
- internationaal beleid

Richtinggevend bij de uitwerking van deze thema's is het begrip kwaliteit, dat voor elk terrein zijn eigen invulling krijgt. Tevens zal een grote nadruk worden gelegd op de integrale benadering van het cultuurbehoud, op de samenhang en relaties binnen het cultuurbeheer, binnen het cultuurveld en breder, op relaties met andere maatschappelijke sectoren, zoals bijvoorbeeld ruimtelijke ordening, natuurbehoud en onderwijs.

Voordat ik deze inhoudelijke thema's meer uitgebreid aan de orde stel, wil ik eerst ingaan op onderwerpen van meer bestuurlijke aard: bestuurlijke heroriëntatie en verzelfstandiging, algemeen en bestelbeleid, het bestuurlijk instrumentarium en de rol van de Raad voor het Cultuurbeheer.

Vorzelfstandiging

Het is mijn voornemen om de komende jaren de bestuurlijke vormgeving van de relatie tussen mijn departement en de rijksdiensten in de cultuurbeheersector ingrijpend te wijzigen. Mijn redenen daarvoor zijn u bekend en in adviezen met betrekking tot Kiezen voor Kwaliteit en de verzelfstandiging van de rijksmuseale instellingen heeft u daarop eerder ook positief geadviseerd. Ik wil mijn overwegingen daarom op dit moment laten voor wat ze zijn. Van belang is dat ik ook ten aanzien van de overige cultuurbeheer-instellingen, de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, de Rijksarchiefdienst, de Rijks Archiefschool en de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek de mogelijkheid van verzelfstandiging wil laten onderzoeken.

Bij de vormgeving van de verzelfstandiging zal ik terdege rekening houden met het feit, dat een aantal van de cultuurbeheer-instellingen bestuurlijke taken uitoefent. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg en de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek geven uitvoering aan de monumentenwet, de wettelijke taken van de Rijksarchieven zijn neergelegd in de Archiefwet en de Rijksdienst Beeldende Kunst voert taken uit die berusten op de Wet tot behoud van het Cultuurbezit.

Daarnaast vervult een aantal door mij bekostigde instellingen een algemene of specifiek ondersteunende functie voor het cultuurbeheer-veld. Naast de Rijksdienst Beeldende Kunst doel ik op de Opleiding Restauratoren, de Rijks Archiefschool, het Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie en het Centraal Laboratorium. Bij de verzelfstandiging van deze instellingen zal het huidige takenpakket gezien hun nieuwe positie in het veld moeten worden heroverwogen. Mijn beleidsmatige bemoeienis met deze instellingen zal gezien hun essentiële rol in de infrastructuur van het cultuurbeheer, intensief blijven.

Algemeen beleid en bestelbeleid

In navolging van Kiezen voor Kwaliteit wil ik mijn beleid in de toekomst richten op het gehele terrein van het cultuurbeheer, en niet slechts op de instellingen die direct onder mijn verantwoordelijkheid vallen. Ik wil mij daarbij richten op

- de kwaliteit van de uitoefening van culturele functies (behoud/beheer, presentatie)
- participatie en geografische spreiding
- bestuurlijke verhoudingen
- infrastructuur en professionalisering

Ik beschouw het voor een effectief beleid van groot belang over deze thema's afstemming te plegen het mede-overheden en betrokkenen in het veld, om een optimaal draagvlak te creëren voor wat algemeen als beleidsmatig gewenst wordt onderkend. Ik wil dan ook structureel overleg voeren met VNG, IPO en koepelinstellingen. Het incidentele subsidie-instrument beschouw ik als één instrument om door mij gewenste ontwikkelingen te stimuleren, naast wet- en regelgeving, de financiering van een aantal instellingen en een randvoorwaardenscheppend beleid.

Ten behoeve van de kwaliteit van de infrastructuur op het terrein van het cultuurbeheer bekostig ik de activiteiten van een aantal koepelorganisaties, naast de eerder genoemde ondersteunende instellingen die ten behoeve van het gehele veld werken.

Het is mijn voornemen meer inhoud te geven aan mijn bestelbeleid door daarvoor middelen binnen mijn begroting vrij te maken ten behoeve van incidentele subsidies voor deskundigheidsbevordering en professionalisering en voor het gehele veld belangrijke initiatieven.

Raad voor het Cultuurbeheer

Bij mijn beleid laat ik mij inhoudelijk adviseren door uw Raad. De in 1990 nieuw geïnstalleerde Raad voor het Cultuurbeheer zal de komende planperiode zijn positie verder kunnen consolideren. De adviezen van de Raad zullen naar mijn mening de komende periode steeds meer een integraal karakter dienen te krijgen en zich concentreren op hoofdlijnen van beleid. Dit betekent dat de Raad ontlast dient te worden van de veelheid van adviezen over incidentele subsidies. Fondsvorming is daarvoor een belangrijke voorwaarde. Voor een nationaal aankoopfonds verwijs ik naar hetgeen daarover gezegd wordt op pag 14. Tevens wil ik de wenselijkheid bezien van fondsvorming op het terrein van de incidentele subsidiëring aan de musea, mede met betrekking tot het Deltaplan voor het Cultuurbehoud.

Ten aanzien van de inhoudelijke thema's van de sectornota merk ik het volgende op.

Behoud, beheer en selectie

Het behoud van het nationaal cultuurgoed vormt de basis, de eerste prioriteit van mijn beleid. Bij cultuurgoederen gaat het in het algemeen om objecten die onvervangbaar zijn. Wanneer deze verloren gaan betekent dat, dat stukken van ons verleden definitief voor ons en generaties na ons gesloten blijven. Het probleem is echter ingewikkelder dan het bovenstaande zou kunnen suggereren. Inherent aan behoud is immers selectie. Eerder kwam mijn visie daarop al aan de orde. Hier wil ik volstaan met de constatering, dat in de samenleving inmiddels vrij breed is aanvaard dat ons steeds toenemend cultuurbezit zijn grenzen gaat bereiken en dat het onontkoombaar is keuzes te maken en prioriteiten te stellen in wat men wil behouden en wat niet.

In nauwe samenspraak met de Tweede Kamer is in het Deltaplan voor het Cultuurbehoud dan ook een selectieve en kwalitatieve aanpak van de behoudsproblematiek ontwikkeld.

In dit Deltaplan, dat de Tweede Kamer is toegezonden heb ik aangegeven hoe ik de achterstanden in behoud en beheer binnen het cultuurbeheer wil aanpakken. De beleidsmatige hoofdlijnen zullen in de sectornota terugkomen. Hoewel het Deltaplan vooral een reddingsplan is, gericht op het fysieke behoud van bedreigd cultuurbezit, worden daarin enkele voorschotten genomen op de toekomst; een reddingsplan is immers zinloos wanneer niet tevens dijken worden opgeworpen tegen toekomstig verval. In de sectornota zal vooral aandacht worden gegeven aan een structurele benadering van de behoudsproblematiek, onder andere door het verder brengen en waar mogelijk operationaliseren van de selectie.

In mijn nota Publieke Omroep in Nederland (juni 1991) heb ik de contouren geschetst van een Nationaal Audiovisueel Archief. Dit is van groot belang voor het behoud van ons nationale audiovisuele erfgoed. Het beleid op dit deel terrein zal zorgvuldig afgestemd dienen te worden, met mijn beleid met betrekking tot de behoudsproblematiek in het algemeen.

Participatie

Het cultuurbeheer bevindt zich in de relatief luxueuze positie dat tussen aanbod en participatie een min of meer evenwichtige situatie bestaat. Enerzijds is aan de aanbodskant sprake van een gestage groei; het aantal musea neemt nog steeds jaarlijks toe, het aantal beschermde monumenten groeit substantieel door de toevoeging van monumenten van jongere bouwkunst aan het beschermingsregister, de archieven zullen door verkorting van de overbrengingstermijn geconfronteerd worden met een aanzienlijke toename van het aanbod terwijl groei in de archeologie voornamelijk tot uitdrukking komt in een groeiend aantal vindplaatsen en opgegraven objecten.

Tegelijk neemt ook de publieke belangstelling voor het cultureel erfgoed de laatste decennia sterk toe. Het aantal bezoeken aan musea bereikt elk jaar een nieuw record. De monumentenzorg telt meer dan 700 particuliere organisaties die zich actief inzetten voor (archeologische) monumenten in hun omgeving en steeds meer burgers en wetenschappelijke onderzoekers maken gebruik van de informatie die in archieven ligt opgeslagen. Vriendenverenigingen van musea, heemkundeverenigingen, genealogen, amateur-archeologen, alle maken deel uit van de grote bedrijvigheid die zich op allerlei lagen en niveaus van het culturele leven voordoet.

Het mag duidelijk zijn dat tegen die achtergrond mijn zorg niet in de eerste plaats uitgaat naar de kwantiteit van de cultuurdeelname. Mijn streven richt zich op:

- het verbreden van de sociale samenstelling en de betrokkenheid van het publiek op de vele niveaus waarop dat mogelijk is, en
- het verdiepen van de beleving en het rendement van de cultuurparticipatie in deze sector.

Ten aanzien van de eerste doelstelling - het verbreden van het publiek - wil ik de mogelijkheid van de televisie expliciet noemen.

Uit een aantal recente onderzoeken¹ is komen vast te staan dat de landelijke televisie een uiterst effectief medium is om een breed publiek te bereiken, te informeren en te interesseren, vooral wanneer dat gebeurt in "populaire" niet-kunstprogramma's. In het algemeen is het een taak van de collectieve musea en ander instellingen, koepels en organisaties op dit terrein hierin initiatief te nemen. Ik ben in principe bereid initiatieven op dit terrein zo nodig te ondersteunen.

Tevens ga ik er vanuit dat producties op dit terrein in principe in aanmerking kunnen komen voor subsidie vanwege het Stimuleringsfonds voor Nederlandse Culturele Omroepproducties. Ik denk daarbij met name aan documentaires van hoogstaand niveau.

¹ Onderzoek Nederland Museumland (1988) en PR en rendement (1990)

Meer fundamenteel acht ik overigens het vraagstuk van de culturele vorming.

Omgaan met cultuur veronderstelt bepaalde vaardigheden. Wanneer mensen al op jeugdige leeftijd met cultuur in aanraking worden gebracht, doen zij daardoor kennis en vaardigheden op waardoor zij cultuuruitingen beter kunnen waarderen.

Ik wil de rol van het erfgoed in de culturele vorming in lager en voortgezet onderwijs versterken. Materiële cultuur vormt niet alleen een onmisbare en unieke aanvulling op de geschreven bronnen en mondelinge overdracht binnen het onderwijs, maar draagt in mijn visie tevens bij aan de culturele competentie die nodig is voor een actieve cultuurparticipatie op latere leeftijd. Het is van belang, niet alleen te leren luisteren en schrijven, maar ook te leren kijken. Zo kan het natuurkunde-onderwijs bijvoorbeeld gebruik maken van de collecties van Teylers Museum of Boerhaave, vormt de collectie van het Rijksmuseum voor Volkenkunde een onmisbare aanvulling op de aardrijkskundeles. Zo kan het geschiedenisonderwijs worden gevisualiseerd door een monumentwandeling of museumbezoek. In mijn beleid wil ik hieraan vorm geven door het ondersteunen van een aantal voorbeeldprojecten.

Internationaal beleid

Het cultureel erfgoed heeft niet alleen zijn plaats in het nationaal, maar ook in het internationaal cultuurbeleid.

De afgelopen jaren is in dit beleid de nadruk gelegd op het rendement dat het internationaal beleid zou moeten hebben voor de kwaliteit van de nationale cultuurbeoefening. Het vergroten van deskundigheid en het verbeteren van de internationale (markt) positie zijn doelen die de afgelopen jaren zijn nagestreefd, en ook nu nog steeds actueel zijn. Binnen het cultuurterrein bestaat - juist binnen het cultuurbeheer - op deskundigenniveau een traditie van nauwe samenwerking en uitwisseling.

Er is een tweede, niet minder belangrijke invalshoek bij het internationaal erfgoedbeleid. Deze komt erop neer, dat er sprake is van "Werelderfgoed", erfgoed van een dergelijke universele waarde, dat de zorg voor de instandhouding ervan gerekend kan worden tot de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap. Om die reden zal ik de Kamer op korte termijn vragen om in te stemmen met de ratificatie door Nederland van de Unesco-overeenkomst inzake de bescherming van het cultureel en natuurlijk erfgoed in de wereld.

Tenslotte is er nog een benadering, die juist de laatste tijd tegen de achtergrond van het internationaliseringsproces op Europees en mondiaal niveau meer aandacht krijgt.

In de nota van mijn collega van Ontwikkelingssamenwerking "Een wereld van verschil" (TK vergaderjaar 1990-1991, 21813 nr 2) wordt de nadruk gelegd op het dynamische karakter van cultuur, en op de culturele dimensie van ontwikkelingsprocessen. Cultuur wordt hier uiteraard opgevat in zijn brede betekenis. Voor het cultuurbeleid is echter van belang dat gesteld wordt, dat kennis en begrip van de culturele context op alle niveaus, - zowel de hogere (internationale) als de lagere (lokale), - vereist zijn, wil internationale samenwerking werkelijk tot stand komen. Ik wil - in aansluiting daarop - meer inhoud geven aan een van de basis doelstellingen van het internationaal cultureel beleid, "het bevorderen van beter begrip en een goede verstandhouding tussen mensen, groepen en volken met uiteenlopende, culturele achtergronden". Een dergelijk begrip zal slechts tot stand komen wanneer de verschillende participanten in staat zijn te inspireren, vanuit een zelfbewuste en open houding ten opzichte van de eigen cultuur. Ik heb hierover reeds het nodige opgemerkt. Juist het cultureel erfgoed leent zich daartoe, omdat het als materiële erfenis van het verleden zowel het eigene, de traditie laat zien als het universele, het bindende. Dit betekent dat ik mijn beleid op dit terrein enigszins wil nuanceren.

Het rendement van internationale samenwerking zal door mij niet louter tegen het nationale eigenbelang worden afgewogen; ook de waarde als zodanig van culturele uitwisseling in het licht van het bovenstaande wordt door mij onderkend.

Ik ga er vanuit dat het voor de hand ligt in de internationale samenwerking aansluiting te zoeken bij de landen waarmee ons land historisch gezien specifieke banden heeft. Uw Raad heeft op 14 juni 1991 advies uitgebracht over een referentiekader voor het buitenlands cultuurbeleid. De in uw advies genoemde prioriteitsgebieden kunnen daarvoor naar mijn mening als richtsnoer gelden.

4 Museaal beleid

In december 1990 heb ik in de nota Kiezen voor Kwaliteit mijn visie gegeven op het beleid ten aanzien van de musea. Deze nota, die tijdens de UCV van 27 mei 1991 door de Tweede Kamer werd aanvaard, zal uitgangspunt zijn voor het beleid voor de jaren '93-'96. De komende jaren zullen moeten worden gebruikt om de vele aanbevelingen die in de nota staan te concretiseren en uit te voeren. Het museale veld zal daarin een belangrijke rol vervullen. Hieronder zullen enkele kernpunten van de nota verder worden uitgewerkt.

De musea verkeren in een achterstandspositie. Het beheer en behoud van de collecties is enorm achterop geraakt. Bij de rijksmusea bedraagt de geschatte achterstand in registratie, conservering en restauratie van de collecties meer dan f 400 mln. Daar komt nog bij, dat de gebouwen achterstallig onderhoud vertonen en de klimaatbeheersing te wensen overlaat. Om deze achterstand aan te pakken is nog eens f 90 mln nodig.

De andere musea hebben een conserverings-achterstand die zeker zo groot is als bij de rijksmusea. Bij de kleinere musea wordt het oplossen van dit probleem nog bemoeilijkt doordat de deskundigheid van de staf achterblijft bij de toenemende eisen die aan het beheren van de collecties wordt gesteld.

In de museale sector is mijn beleid vooral gericht op het verhogen van de kwaliteit. Kwaliteit veronderstelt een selectief omgaan met collecties en met publiek.

Ook bestuurlijk zijn enkele ontwikkelingen van belang. Ik doel in de eerste plaats op de verzelfstandiging die ik ten aanzien van de rijksmusea wil doorvoeren. Maar ook - en in samenhang daarmee - op mijn oriëntatie op het gehele museumveld waar het om inhoudelijk beleid gaat.

Verzelfstandiging en ministeriële verantwoordelijkheid

Tijdens de UCV van 27 mei 1991 is de Tweede Kamer akkoord gegaan met het kabinetsbesluit om de rijksmuseale diensten te verzelfstandigen door middel van toekenning van eigen rechtspersoonlijkheid. Vóór eind 1991 zal in overleg met de Kamer een keuze worden gedaan uit de vier door het kabinet genoemde varianten: stichting, NV, ZBO of agentschap.

De verzelfstandiging van de musea heeft voor de ministeriële verantwoordelijkheid belangrijke gevolgen. In mijn brief inzake de ministeriële verantwoordelijkheid d.d. 13 mei 1991 aan de Tweede Kamer, en de discussie tijdens de UCV van 27 mei 1991 over de verzelfstandiging van de rijksmusea is over dit onderwerp uitgebreid gesproken. In de eerste plaats verandert de volledige verantwoordelijkheid die er nu is voor de diensten in een beperktere verantwoordelijkheid.

Die rijksverantwoordelijkheid strekt zich uit tot

- a. de collecties die beheerd worden in musea en archieven
- b. de zorg voor de uitoefening van de museale functies
- c. de zorg voor de continuïteit en de kwaliteit van de instellingen.

Het eerste punt spreekt voor zich: de collecties zullen ook na verzelfstandiging eigendom blijven van het Rijk. Het Rijk zal zich daarom door middel van bruikleencontracten moeten verzekeren van een goed beheer van de collecties door de instellingen.

De door de musea beheerde collecties verschaffen hen een prominente plaats in de culturele infrastructuur. Om die reden reken ik de zorg voor de uitoefening van de museale functies en daarmee de bekostiging ervan evenzeer tot mijn verantwoordelijkheid. Aan de bekostiging van de museale functies zal ik voorwaarden stellen conform het door mij geformuleerde beleid. Ik zal voor de door mij bekostigde musea een vier-jaarlijkse beleidsvisie verplicht stellen. In deze visie zal in ieder geval worden beschreven op welke wijze door de instelling aandacht wordt geschonken aan de museale functies als omschreven in mijn beleid. Tussen beleidsvisies op instellingsniveau en ministerieel beleid zal een nauwe wisselwerking bestaan.

De zorg voor de continuïteit en de kwaliteit van de instellingen komt tot uitdrukking in de statuten van de instellingen en de wettelijke grond daarvoor.

De musea moeten op het moment van verzelfstandiging de toekomst met vertrouwen tegemoet kunnen zien. Daarvoor moet er uitzicht op bestaan dat de achterstanden die het op adequate wijze uitoefenen van de museale functies belemmeren kunnen worden ingelopen. Daarbij denk ik in de eerste plaats aan de passieve conservering, het verbeteren van de bewaaromstandigheden in depots en tentoonstellingsruimten. In samenwerking met de RGD zal een enorme inspanning worden gedaan om de achterstand op dit terrein in te lopen. Tevens zal ik de actieve conservering van de belangrijkste museale collecties mogelijk maken, evenals de registratie van de gehele collectie. Voor de actieve conservering van een deel van de collecties en voor restauratie van de collectie ontbreken de middelen de komende jaren.

De Collectie

Algemeen

Er is wanneer men de collecties in Nederland bekijkt niet altijd sprake van een evenwichtig beeld. Gebrek aan taakafbakening betekent gebrek aan samenhang en tast daarmee de kwaliteit van het totale Nederlandse cultuurbezit - de Collectie Nederland - aan. Maar ook op het niveau van de individuele musea is vaak onvoldoende duidelijk waar het verzamelbeleid van een museum begint en ophoudt en welk beeld het museum met zijn collectie wil laten zien. De collectie vormt daarvoor het primaire instrument. Een onsamenhangend collectiebeleid tast het profiel van een museum aan en vormt een bedreiging voor een evenwichtige uitoefening van de museale functies.

Collectiebeleid: selectie en samenhang

Als voornaamste instrument voor een selectief collectiebeleid heb ik het *collectieplan* geïntroduceerd, omschreven als 'het document waarin is aangegeven hoe de collectie is opgebouwd, welke objecten en deelcollecties tot de kern van die collectie horen en welke objecten of collecties voor het museum van minder of geen belang zijn'². Het collectieplan zal gerelateerd zijn aan het verhaal dat een museum met zijn collectie wil vertellen. Dat verhaal is altijd tijd- en visiegebonden. Een collectieplan is dus geen statisch begrip; geen gegeven dat voor eens en altijd kan worden vastgelegd.

Het is wel een basis om het beleid van een museum op langere termijn planmatig en gefundeerd te benaderen.

Voor de door mij bekostigde musea zal het collectieplan als onderdeel van hun beleidsvisie verplicht worden gesteld.

Bij de overige musea wordt het als subsidievoorwaarde gesteld wanneer men in aanmerking wil komen voor behoud-subsidies.

Door middel van het instrument van de incidentele subsidies wil ik de samenhang en kwaliteit van museale collecties - de collectie Nederland - bevorderen.

Aankoop en vervreemding zie ik beide als instrumenten van een creatief collectiebeleid. In *Kiezen voor Kwaliteit* heb ik aangegeven extra middelen ter beschikking te willen stellen voor een selectief en onderling afgestemd aankoopbeleid. Ons cultuurbezit moet immers - om zijn kwaliteit en uitstraling te behouden - in bepaalde gevallen aangevuld kunnen worden.

Bij brief van 13-5-1991 aan de Tweede Kamer heb ik uiteengezet deze middelen eerst met ingang van 1993 te kunnen vrijmaken. Door de bezuinigingstaakstelling zie ik mij genoodzaakt alsnog af te zien van deze extra middelen voor aankopen. Wel zal ik de mogelijkheden nagaan tot oprichting van een nationaal aankoopfonds, waarin bestaande middelen worden gebundeld, zodat een efficiëntere aanwending van de aankoopgelden mogelijk wordt.

Hoewel het begrip vervreemding naar alle vormen van eigendom overdracht verwijst, wordt in het algemeen op verkoop van kunstwerken gedoeld.

Ten aanzien van vervreemding verwijs ik naar hetgeen hierover in *Kiezen voor Kwaliteit* werd gesteld. "Vervreemding, of het nu gebeurt door rijksmusea, niet-rijksmusea of particulieren, mag de nationale reikwijdte van ons gezamenlijk erfgoed niet aantasten." Ik hecht eraan, daaraan op deze plaats toe te voegen dat ik het dan ook van groot belang vind dat kunstwerken en objecten die tot de top van ons cultuurbezit gerekend mogen worden, voor het Nederlands openbare cultuurbe-

² "Kiezen voor Kwaliteit", pag. 20 e.v.

zit behouden blijven. Principieel acht ik vervreemding als - laatste - schakel in een geheel van maatregelen om de kwaliteit van de collectie te verbeteren een aanvaardbaar instrument.

Ten aanzien van de musea waarvoor in een specifieke verantwoordelijkheid draag wil ik vervreemding - zoals in *Kiezen voor Kwaliteit* uitvoerig staat beschreven - onderwerp maken van zorgvuldige procedures, en slechts in uitzonderlijke gevallen mogelijk maken. Ten aanzien van de overige musea vormt voor mij de Wet tot Behoud van Cultuurbezit een belangrijk instrument, een wet die ook naar overheden een normerende werking heeft. De actuele discussie over de verkoop van topstukken vertroebelt overigens naar mijn mening een zeer wezenlijke discussie binnen het museale veld, waarbij vervreemding slechts een, en dan nog een laatste aspect vormt.

Behoud en beheer

In de sectornota zullen de maatregelen die in het kader van het Deltaplan worden getroffen in hoofdlijnen worden opgenomen. Ik beperk mij nu tot enkele opmerkingen die m.n. voor de toekomst van het cultuurbehoud van belang zijn.

In het Deltaplan wordt ingegaan op maatregelen in de sfeer van opleidingen, deskundigheidsbevordering en preventie.

Voor de toekomst van het cultuurbehoud acht ik deze van bijzonder belang. Het behoud van het cultuurbezit vergt meer dan conserverende handelingen - hoe noodzakelijk ook. De organisatie in musea weerspiegelt veelal het geringe gewicht dat aan materieel behoud wordt geschonken. In het kader van het Deltaplan wordt de personele formatie en de bedrijfsvoering van de rijksinstellingen op een aantal punten versterkt (bijvoorbeeld invoering van de functie registrar, versterking van zakelijke bedrijfsvoeringsfunctie, functionele afspraken over collectiemanagement e.d.). Ik zal een verdere voortgang van dat proces bij de rijksmusea stimuleren.

Ten aanzien van de overige musea zijn mijn mogelijkheden en verantwoordelijkheden van een andere orde. Ik wil de behoudsproblematiek aan de orde stellen in het overleg dat ik daarover zal voeren met IPO en VNG. Alleen wanneer lagere overheden een gelijke prioriteit herkennen kan een gemeenschappelijk - en daardoor effectiever - beleid worden ontwikkeld.

Het door mij aan de Raad voor het Cultuurbeheer gevraagde advies over de criteria om collecties op hun culturele waarde te beoordelen zal daarbij in de toekomst een belangrijke rol kunnen spelen.

Het publiek

In *Kiezen voor Kwaliteit* heb ik gesteld dat het cultuurbehoud zijn legitimatie vindt in de functie die het vervult voor de samenleving.

De musea hebben hun publieksbereik sterk weten te vergroten. Bij de rijksmusea steeg de publieke belangstelling sinds 1983 met 70%. De toegankelijkheid van het museale erfgoed voor het publiek door middel van de presentatie van collecties - in vaste opstelling en tentoonstellingen -, in depot voor studiedoeleinden en door middel van goede informatie rond die collecties speelt daarbij een belangrijke rol.

Het mag dan ook duidelijk zijn dat ik het grootste belang hecht aan de wijze waarop musea hun publieksfunctie vervullen. Mijn beleid richt zich daarbij niet op kwantiteit, maar op vraagstukken van kwalitatieve aard. Dat lukt alleen maar als de attractiviteit van de musea wordt gehandhaafd en in een aantal gevallen versterkt. Daarom zal ik de komende jaren investeren in presentaties en herinrichtingen van rijksmusea (productvernieuwing).

Publiekssamenstelling

Ik wil mijn publieksbeleid gedifferentieerd en met realiteitszin benaderen. Niet van elk museum moet worden verwacht of gevraagd dat het een breed en representatief publiek bereikt. Wat wel mag worden verwacht, is dat het een zo breed mogelijk deel van zijn potentiële publiek tracht te bereiken, en een kwalitatief goed en gedifferentieerd aanbod heeft dat is toegesneden op kennisniveau en achtergrond van de verschillende publieksgroepen.

Ik acht het hoe dan ook van fundamenteel belang dat musea weten wie hun publiek is, en wie zij willen bereiken. Ik wil een systematische en structurele belangstelling voor het publiek stimuleren, door middel van periodiek publieksonderzoek én een geformuleerd publieksbeleid. De komende vier jaar zal ik daarover afspraken maken met de rijksmusea. In het incidentele subsidiebeleid heb ik de door mij beoogde doelstellingen aangescherpt. Zoals bekend wil ik voorrang geven aan publieksprojecten die zich richten op expliciete doelgroepen, met name wanneer die traditioneel niet een museum bezoeken.

Kwaliteit en toegankelijkheid

Om te stimuleren dat bezoek aan een museum meer is dan oppervlakkige consumptie, is het van belang dat er speciale zorg wordt besteed aan de *kwaliteit* van de cultuuroverdracht. Ik doel daarbij op educatieve begeleiding, die gedifferentieerd is naar verschillende doelgroepen, op goede aanvullende informatie (zoals vouwbladen, brochures e.d.) over presentaties en collectie, op bestandscatalogi, op aandacht voor vormgeving en presentatietechnieken etc. Projecten die gericht zijn op kwaliteitsverhoging van de cultuuroverdracht - vooral wanneer ze een landelijke voorbeeldfunctie vervullen - komen voor incidentele subsidie in aanmerking.

Prijs

Bij de toegankelijkheid van de musea mag de *prijs* niet onvermeld blijven.

Verhoging van de entreprijs leidt - zo blijkt uit onderzoek naar prijselasticiteit³ - op lange termijn tot vraaguitval; invoeren van een entreprijs waar deze niet werd geheven (in Rotterdam in 1983 bij de gemeentelijke musea) leidde tot een gemiddelde vraaguitval van bijna 30%. Onderzoek wees uit dat het vooral de minder gemotiveerde bezoekers waren die het lieten afweten. Voor diegenen die toch al minder interesse hebben kan de prijs de drempel zijn om in het geheel niet meer een museum binnen te gaan. De overweging dat merit goods in principe voor wie dat wil toegankelijk behoren te zijn hebben er in vele landen om ons heen toe geleid dat musea voor een deel van de tijd of geheel gratis toegankelijk zijn.

In Nederland is daarvoor niet gekozen. Daarvoor geldt een aantal argumenten. De prijs is zelden het echte struikelblok; het opleidingsniveau is zoals bekend veel meer doorslaggevend. Bovendien wordt het reëel geacht dat mensen een prijs betalen voor een cultureel aanbod, mits deze de redelijke grenzen niet te boven gaat. Tot slot past het in de verzelfstandigingsgedachte dat musea zelf keuzes en afwegingen maken ten aanzien van hun bedrijfsvoering. Om die reden werden tot nu toe geen expliciete voorwaarden gesteld aan de prijsstelling bij de rijksmusea (al is het in de laatste instantie de minister die deze vaststelt).

Ik overweeg de invloed van het prijsinstrument - in relatie tot mijn doelstellingen op het terrein van de participatie verder te exploreren, door onderzoek te laten verrichten naar de relatie tussen prijs en publiekssamenstelling.

Infrastructuur

De diversiteit van het museale veld en het grote aantal musea maakt het noodzakelijk dat er een goede coördinatie en ondersteuningstructuur aanwezig is, zodat de beperkte middelen geconcentreerd en effectief kunnen worden ingezet.

Mijn beleid richt zich op de kwaliteit van de museale functies, door middel van advies en ondersteuning, op de professionaliteit van het museale bedrijf en de deskundigheid van de museale medewerkers. Daarnaast wil ik de samenwerking in het veld bevorderen.

Internationaal beleid

In *Kiezen voor Kwaliteit* heb ik gesteld dat mijn beleid zich in het bijzonder zal richten op internationale activiteiten die de mogelijkheden en het belang van individuele instellingen overschrijden. Ik wil samenwerking tussen Nederlandse musea in hun nationale activiteiten bevorderen door middel van het verlenen van projectsubsidies. Daarnaast wil ik Nederlandse deelname aan multilaterale gremia continueren en waar mogelijk versterken.

³ Goudriaan en de Kam (1983)

5 Monumenten

Het denken over monumentenzorg heeft het afgelopen decennium een belangrijke ontwikkeling doorgemaakt. Traditioneel wordt onder de monumentenzorg vooral verstaan - de bescherming van monumentale objecten. Tegenwoordig wordt ervan uitgegaan, dat monumenten een factor vormen in de cultuurhistorische kwaliteit van een stedelijke of landelijke structuur. Niet slechts het individuele object maar ook die omgeving in zijn totaliteit verdient aandacht en bescherming. Deze meer integrale benadering sluit aan bij de Monumentenwet van 1988, en de Nota Monumentenbeleid uit 1985 die daaraan ten grondslag ligt. Volgens deze wet is het beschermings- en instandhoudingsbeleid van de rijksoverheid in belangrijke mate gedecentraliseerd naar met name gemeenten. Integratie van monumentenzorg in de ruimtelijke orde kan op die bestuurlijke niveaus immers bij uitstek plaatsvinden.

In de jaren tachtig is de invloed van het Rijk op het monumentenbeleid verminderd. Het subsidiebudget (restauratie- en onderhoudsbudget) daalde als gevolg van diverse ingrepen aanzienlijk. Daartegenover staat dat sinds 1965 een belangrijk deel van het monumentenbestand van vóór 1850 gerestaureerd is, het Nationaal Restauratiefonds door het ontwikkelen en aanbieden van aantrekkelijke financieringsvormen de 'schade' binnen de perken heeft gehouden en veel gemeenten hun eigen bijdragen hebben opgevoerd. Recent is de korting van f 26,1 mln., bezuinigingen '91 en Tussenbalans, waardoor het budget verder daalde tot ca. f 100 mln. Helaas zie ik mij genoodzaakt om in het kader van de Tussenbalans de komende jaren een extra bedrag van f 2 mln. in 1993 olopend tot f 4,5 mln. in 1996 te bezuinigen op het monumentenbudget.

De afgelopen jaren is de behoudsproblematiek van de kerken verlicht door de in 1989 ingestelde Tijdelijke Regeling Instandhouding Beschermd Kerkgebouwen (TRIBK). Jaarlijks kwam f 26 mln. ter beschikking voor het "wind- en waterdicht" maken van kerkgebouwen. Veel kerkgebouwen konden op die wijze voor het land behouden blijven. In 1995 wordt de TRIBK beëindigd. Dat zal leiden tot een stijging van de "kanjerproblematiek".

De Monumentenwet heeft nieuwe taken en bevoegdheden voor alle bestuurslagen met zich meegebracht. Aangezien ik deze als bekend veronderstel, zal ik ze hier niet opsommen. Hoewel de ervaring met de uitvoeringspraktijk nog kort is, is het mogelijk reeds enige voorzichtige conclusies te trekken, en lijnen naar de toekomst uit te zetten.

Vooraf dienen echter enkele kanttekeningen te worden gemaakt. Allereerst is van belang dat de Rijksdienst voor de Monumentenzorg, die namens de minister is belast met de uitvoering van de Monumentenwet zich thans oriënteert op haar nieuwe positie in het licht van de verschuiving van taken en bevoegdheden. In de nota "Cultuurhistorische kwaliteit in de ruimtelijke orde" (april

1991) heeft de dienst haar visie daarop op verdienstelijke wijze uiteengezet. In deze nota profileert de dienst zich als centraal centrum van kennis en kunde op het terrein van de historische waarde-bepaling en de instandhouding van monumenten. Inmiddels is een onderzoek in gang gezet naar huidige en toekomstige taken van de RDMZ.

Bij de verzelfstandiging die ik mij ook ten aanzien van de RDMZ voorneem is de in gang gezette bestuurlijke decentralisatie uitgangspunt. De voor verzelfstandiging noodzakelijke heroriëntatie op ministeriële verantwoordelijkheid en daarvan af te leiden taakstelling voor de dienst zal bij de positiebepaling van de RDMZ een belangrijke rol spelen.

Algemeen

Decentralisatie en groeiende autonomie van gemeenten en provincies zijn door mij gerespecteerde bestuurlijke tendensen bij het bepalen van mijn beleid. Voor een kwalitatief hoogwaardige monumentenzorg is het noodzakelijk dat op alle bestuurlijke niveaus voldoende deskundigheid aanwezig om de juiste afwegingen te kunnen maken.

Ik reken het tot mijn verantwoordelijkheid de randvoorwaarden te scheppen om die kwaliteit te verhogen en te bewaken: door middel van het ontwikkelen van criteria van waardestelling en selectie, door middel van het ontwerpen van een instrumentarium voor het beïnvloeden van de ruimtelijke ordening en door de ontwikkeling van hoogwaardige kennis en kunde op het terrein van de bescherming en instandhouding van monumenten. Waar mogelijk zal deze kennis via de gebruikelijke mechanismen van de markt aangeboden moeten worden. Ik reken het tot mijn taak hierin aanvullend op te treden. Het lijkt in dat geval het meest efficiënt kennis en kunde op een centraal niveau te bundelen en om daarna over te dragen aan de decentrale niveaus. Ten aanzien van de positie van de RDMZ in dit verband heb ik reeds het nodige opgemerkt.

Behoud en selectie

Hoewel het huidige systeem van vergunningen, subsidies en meerjarenprogrammering in grote lijnen naar verwachting functioneert wil ik ook een aantal knelpunten signaleren en vragen formuleren.

- Als gevolg van het MIP en MSP/MRP zal het Nederlandse beschermd monumentenbestand in aanzienlijke mate (ca. 40%) groeien.
Gezien de daling van het beschikbare budget is het echter zeer de vraag in hoeverre de huidige systematiek de mogelijkheid biedt het toekomstige beschermd monumentenbestand te bedienen.

- Met betrekking tot de kwaliteit van de gedecentraliseerde monumentenzorg is het van belang na te gaan in hoeverre de gemeenten in staat zijn gesteld de bevoegdheden die hen zijn overgedragen goed uit te oefenen. In hoeverre beschikken zij over de juiste deskundigheid om verantwoorde beslissingen te nemen en op welke manier is er - desgewenst - in deze situatie verbetering te brengen?
- Welk soort restauraties zijn in de korte periode dat de huidige regelgeving functioneert wel van de grond gekomen, en welke restauraties niet en wat zijn hierbij doorslaggevende redenen geweest?
- Het is van belang vast te stellen of de beschikbaar gestelde middelen optimaal benut worden, of dat hier, gebruik makend van nieuwe mogelijkheden of inzichten, verbetering in kan worden aangebracht.
Een oplossingsrichting die hoe dan ook geëxploreerd zal moeten worden is die van de flexibel hanteren van de subsidiepercentages, rekening houdend met de draagkracht en potentie van de betrokken objecten.
- Eén probleem doet zich daarbij nu al zo duidelijk voor dat daarvoor ook al in dit verband enige specifieke aandacht gerechtvaardigd is; ik doel op de zogenaamde 'kanjerproblematiek'. Onder Kanjers worden restauraties verstaan waarvan de kosten het budget van gemeenten in zo hoge mate te boven gaan dat redelijkerwijs niet verwacht kan worden dat de gemeenten deze restauratie op eigen kracht van de grond tillen. Ten behoeve van deze categorie restauraties is de kanjerpot in het leven geroepen, waaruit jaarlijks een aantal van dergelijke restauraties gefinancierd kan worden. Vanwege het feit dat het monumentenbudget de afgelopen jaren is afgenomen, wordt ook de kanjerpot kleiner. Dit gegeven, tezamen met het feit dat zich onder de jongere bouwkunst naar verwachting ook nogal wat kanjers zullen bevinden, geeft aanleiding tot een onderzoek naar de vraag of binnen de huidige systematiek de kanjerproblematiek in een aanvaardbare mate kan worden opgelost.

Bovengenoemde vragen zal ik deel laten uitmaken van een evaluerend onderzoek naar de werking van de Monumentenwet en de regelingen, dat ik in 1991/1992 wil doen uitvoeren. Uiteraard zal daarbij nauw worden afgestemd met IPO, VNG en NCM.

Dit betekent dat in de sectornota de beleidsvoornemens op het terrein van de monumentenzorg met het nodige voorbehoud moeten worden geformuleerd. Van dit onderzoek en de discussie in de Kamer zal immers in belangrijke mate afhangen welke richting voor de toekomst zal worden gekozen.

Ruimtelijke ordening

Het belang van monumenten is - aan het begin van dit hoofdstuk is het al benadrukt - behalve met de klassieke, objectgerichte zorg voor de beschermde monumenten die bij wet en AMvB geregeld is minstens zo sterk gediend met een geïntegreerde benadering, waarbij de zorg voor de historische factor in de gebouwde omgeving als geheel centraal staat. Deze benadering krijgt gestalte door middel van de beïnvloeding van het ruimtelijke ordeningsproces. In deze benadering gaat het om het behartigen van het belang van de historische factor in de gebouwde omgeving, waarbij het in wezen van ondergeschikt belang is of er op een monument het predikaat 'beschermd' staat.

Participatie

De monumentensector heeft een hoge participatiegraad. Monumenten bevinden zich overal om ons heen in de dagelijkse leefomgeving. Ook zonder specifieke voorkennis kun je ze waarnemen en er plezier aan beleven.

Meer dan 700 organisaties houden zich op een of andere wijze met monumentenzorg bezig, in hun dorp, stad of streek. Hoewel de maatschappelijke betrokkenheid bij dit onderwerp dus groot is, meen ik dat de actieve deelname aan het monumentenbezit op een aantal punten gestimuleerd kan worden. Mijn uitgangspunten zoals geformuleerd op pagina 9 zijn daarbij voor mij richtsnoer.

Infrastructuur

Vanuit mijn betrokkenheid bij de kwaliteit van het bestel wil ik randvoorwaarden scheppen om het functioneren van alle betrokken instellingen, organisaties en personen in de monumentenzorg zo optimaal mogelijk te laten zijn. De RDMZ vormt daarbij een belangrijk beleidsinstrument, en neemt een belangrijke positie in in de infrastructuur van het monumentenbestel. Gezien het door mij in gang gezette onderzoek naar de taken van de RDMZ acht ik het niet juist daarop thans vooruit te lopen.

Internationaal beleid

Op de eerste plaats vind ik het van belang in internationaal verband activiteiten te ontwikkelen en contacten te houden die de kwaliteit van de Nederlandse monumentenzorg ten goede komen. De Rijksdienst voor de Monumentenzorg speelt in dit internationale netwerk een belangrijke rol, maar ook andere organisaties op het terrein van de monumentenzorg wil ik door middel van het instrument van de incidentele subsidiëring - in staat stellen hun kwaliteiten in internationale context te meten en te ontwikkelen. Dit kan zowel in bilaterale als in multilaterale samenwerkingsverband. Ik wil deze vormen van samenwerking in de komende planperiode continueren.

Ten tweede is mijn beleid erop gericht een bijdrage te leveren aan de internationale profilering van ons gebouwde erfgoed en van de wijze waarop wij daarmee omgaan. Hiermee beoog ik de

positie van de Nederlandse monumentenzorg in internationaal verband te versterken. In dit verband wil ik de activiteiten van ICOMOS niet onvermeld laten.

Een derde element in mijn internationaal beleid op het terrein van de monumentenzorg hangt samen met de mede-verantwoordelijkheid die Nederland naar mijn mening als lid van de internationale gemeenschap zou moeten dragen voor het werelderfgoed. Hieronder versta ik, zoals ik ook hiervoor al gesteld heb, gebouwd erfgoed van een dergelijke universele waarde dat de zorg voor de instandhouding ervan gerekend kan worden tot de zorg voor de instandhouding ervan gerekend kan worden tot de verantwoordelijkheid van de internationale gemeenschap. Vanuit dit besef zal de 'werelderfgoedconventie', die in het kader van de Unesco tot stand is gekomen, binnenkort door Nederland geratificeerd wordt.

Daarbij wordt samenwerking nagestreefd met het ministerie van Ontwikkelingssamenwerking.

Hiervoor heb ik een aantal inhoudelijke overwegingen naar voren gebracht die richting geven aan mijn internationaal beleid op het terrein van de monumentenzorg. Wanneer het gaat om het stellen van geografische prioriteiten is mijn uitgangspunt dat samenwerkingsverbanden voornamelijk tot stand zullen komen wanneer het partnerland om samenwerking verzoekt en ook in de financiering van, bijvoorbeeld een restauratieproject elders bronnen gevonden moeten worden.

Wanneer de beperkte middelen voor internationaal beleid mij dwingen tot het stellen van nadere geografische prioriteiten zal ik de voorkeur geven aan samenwerkingsverbanden met landen waar zich gebouwd erfgoed bevindt dat door het partnerland en Nederland tezamen als 'gemeenschappelijk erfgoed' wordt ervaren. Ook dan zal de Nederlandse bijdrage hoofdzakelijk bestaan uit het ter beschikking stellen van kennis en deskundigheid.

6 Archieven

Algemeen

Openbaarheid van overheidshandelen beschouw ik als een voorwaarde voor een rechtsstaat, waarin de overheid open staat voor kritiek en controle van mondige burgers.

Juist in de archieven is vastgelegd op welke wijze de overheid zich in politieke en bestuurlijke zin heeft beziggehouden met de samenleving. In ons staatsbestel rust dan ook op de overheid de plicht haar archieven in beginsel open te stellen voor de burger.

De archieven vormen bovendien een vitaal onderdeel van het culturele erfgoed. Het onderzoek in de archieven door duizenden mensen, vakmensen en amateurs, vormt niet alleen een bijdrage aan de cultuurontwikkeling, maar is tevens een vorm van cultuurparticipatie.

Het archiefbestel in Nederland kent een geschakeerd patroon van voorzieningen en een specifieke taak en betrokkenheid van elk der bestuurslagen.

Voor de archiefbescheiden die als bestanddelen van het cultureel erfgoed in rijksarchiefbewaarplaatsen berusten, draag ik ingevolge de wet een specifieke verantwoordelijkheid. Om de vorming, selectie, behoud en openbaarheid van deze archiefbescheiden te kunnen beheersen beschik ik over de Rijksarchiefdienst, die onder meer toezicht uitoefent op het beheer van de archiefbescheiden van de hoge colleges van staat, de directeur van het Kabinet der Koningin en de ministers. Mijn generale verantwoordelijkheid voor het archiefwezen komt onder meer tot uitdrukking in de zorg voor de archiefwetgeving.

Vanouds wordt door de minister een algemeen beleid op het terrein van de archieven gevoerd. Het voeren van zo'n algemeen beleid betekent dat door mij op basis van cultuurpolitieke overwegingen, uitspraken worden gedaan en beleidsprioriteiten gesteld ten aanzien van vorming, selectie, behoud en openbaarheid van archiefbescheiden. Tevens wil ik de randvoorwaarden scheppen die een goed functioneren van het archiefbestel mogelijk maakt.

Behoud en selectie

Is cultuurparticipatie - het beschikbaar stellen van cultuurhistorische informatie - een primaire doelstelling van mijn archiefbeleid, cultuurbehoud vormt de essentiële voorwaarde. De essentie van dat cultuurbehoud vormt het selectief overnemen en behouden van archiefbescheiden met wezenlijke informatie over overheid en samenleving.

In dit archiefbeleid heeft de selectie en de verkorting van de overbrengingstermijn prioriteit. Door de verkorting wordt de openbaarheid van archieven vergroot. Een scherpe selectie op institutioneel niveau (de zgn. macro-selectie) is daarbij noodzakelijk. In kwantitatieve zin is voor de rijksoverheid voor de periode na 1945 een over-all vernietigingspercentage van 90-95% mogelijk.

Om dit te bereiken is een grote extra inspanning noodzakelijk. De verkorting van de overbrengingstermijn, zoals verwoord in het ontwerp van de nieuwe Archiefwet geeft nog eens het actuele belang aan van een goede beheers- en selectie-situatie bij de departementen. Van de verkortingsoperatie kan een sterk sanerend effect uitgaan ten aanzien van de achterstanden in schoning en bewerking. Het gaat daarbij om een gezamenlijke inspanning van de ministeries en de Algemene Rijksarchivaris. Een effectieve en efficiënte schoning en bewerking van de archieven binnen de rijksadministratie kan naadloos overlopen in het acquisitiebeleid van de Algemene Rijksarchivaris.

Inmiddels is door mij een ambitieus project, het zog. PIVOT (Project Invoering Verkorting Overbrengingstermijn) in gang gezet. Samen met die ministeries wordt de selectie door middel van "institutionele onderzoeken" voorbereid. Veel aandacht wordt daarbij gegeven aan het selectiebeleid en de selectiemethodes in relatie tot de doelstelling en de organisatie van de overheid. Een belangrijk aspect van de selectie is het inbouwen van waarborgen, dat voldoende materiaal ten behoeve van later historisch onderzoek behouden blijft. Voorzien is dat dit omvangrijk project in 10 jaar is voltooid. De kosten bedragen f 1,7 mln. per jaar.

Ook ten aanzien van de aan de Rijksarchiefdienst overgedragen archieven zal een nieuw selectiebeleid worden ontwikkeld. Uw advies "Het Behoud Geselecteerd" d.d. 1 maart 1991 beschouw ik als een legitimering van een nieuwe fase in het rijksarchiefbeleid. In dit advies wordt gesteld dat het behoud van de originele drager niet altijd relevant is. Het gaat primair om het behoud van de informatie. Informatie die ook op andere dan geschreven informatiedragers behouden kan blijven. In de nieuwe Archiefwet wordt het gebruik van andere informatiedragers met vernietiging van het origineel mogelijk gemaakt. Met name door de enorme groei van het archiefbestand na circa 1850, een bestand dat bovendien het meest bedreigd wordt door verval en verzuring, is een hernieuwde "micro"-selectie bij de Rijksarchiefdienst actueel.

In het u om advies toegezonden Deltaplan wordt op deze noties al voortgebouwd; voor het behoud van de informatie die in de archieven ligt opgeslagen zijn - afhankelijk van een aantal factoren zoals cultuurhistorische waarde van het origineel, raadpleegbaarheid, conditie van het object en kosten - verschillende behoudsvarianten denkbaar. Vanuit deze gedachtenlijn zal door de Rijksarchiefdienst i.o.v. met het archiefveld volgens uw suggestie een bedrijfseconomisch model voor de aanpak van de microselectie worden ontwikkeld.

Behoud en beheer

Een groot deel van het archiefbestand wordt ernstig bedreigd door verval. Het papier van na ca. 1850 vergaat door zuurhoudende bestanddelen die in het fabricageproces zijn gebruikt. Dit proces wordt versneld door luchtverontreiniging. Ruim 51% van de archiefbestanden in het Algemeen

Rijksarchief en de provinciale archieven verkeert in de gevarenzone en komt in aanmerking voor massa-ontzuring. Slechte depotomstandigheden vergroten de behoudsproblematiek sterk. In het Deltaplan voor het Cultuurbehoud heb ik beschreven welke maatregelen ik zal nemen om aan deze bedreigingen het hoofd te bieden.

Wat betreft de restauratie van archieven overweeg ik, rekening houdend met het relatieve belang van de originele informatiedrager, een nieuwe koers in te slaan. Dat nieuwe beleid houdt in, dat restauratie van archieven zal worden voorbehouden aan stukken van bijzondere culturele waarde. Voor de overige archiefbescheiden zal aan de actieve en passieve conservering, dan wel substitutie, voorrang boven restauratie worden gegeven.

Over de concretisering van het begrip bijzondere culturele waarde in relatie tot de archieven zal ik u te zijner tijd nader advies vragen.

Particuliere archieven

De rijksarchieven hebben een aanvullende taak ten aanzien van de acquisitie van particuliere archieven met wezenlijke informatie over overheid en samenleving. Evenals in het museale veld hecht ik ten aanzien van de acquisitie van particuliere archieven aan samenhang en taakafbakening. De Rijksarchiefdienst bevordert reeds langer de afstemming van de acquisitie-taken met categoriale instellingen. De primaire verantwoordelijkheid voor de selectie en het behoud van particuliere archieven ligt bij de particuliere(n) instellingen zelf. Ik verwijs naar de nota Archiefbeleid (1985) waarin dit uitgangspunt is vastgelegd. De infrastructuur van het openbaar archiefwezen kan echter mede als vangnet worden beschouwd voor onvervangbaar en onmisbaar archiefmateriaal. Als richtlijn daarvoor houd ik de door de Rijksarchiefdienst gehanteerde norm aan dat maximaal 20% van de beschikbare middelen aan beheer van particuliere archieven kunnen worden besteed.

Toegankelijkheid en participatie

Archieven worden in de eerste plaats behouden voor de administratie en de recht- en bewijszoekende burger. Daarnaast worden de archieven benut door diverse publieksgroepen. In mijn archiefbeleid heeft de beschikbaarheid van de archieven voor de klanten - overheden en burgers - hoge prioriteit.

In de komende jaren zal ik in het publieksbeleid voorrang geven aan de verbetering van de toegankelijkheid en de beschikbaarheid van de informatie in relatie tot de informatievragen van het publiek. Om een efficiënt publieksbeleid te voeren is evenals bij de musea het noodzakelijk te weten welke eisen de verschillende groepen klanten stellen aan de kwaliteit en kwantiteit van de archiefprodukten. Een analyse van de wijze waarop de informatie door de klant wordt gebruikt en gewaardeerd zal in 1992/1993 door de RAD uitgevoerd.

Infrastructuur

De kwaliteit van de infrastructuur wordt mede bepaald door het werk van ondersteunende instellingen als de Rijks Archiefschool, de archiefexamencommissie, de Opleiding Restauratoren, het Centraal Register van Particuliere Archieven en het Centraal Laboratorium voor het onderzoek naar voorwerpen van kunst en wetenschap.

Ook de Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland levert een bijdrage aan de kwaliteit van de infrastructuur. Ik zal deze koepel ook de komende periode ondersteunen in het bijzonder voor wat de deskundigheidsbevordering en professionalisering betreft.

De hierboven genoemde Rijks Archiefschool vervult voor de archiefopleiding een centrale rol ten gunste van het gehele archiefwezen. Een nader onderzoek zal worden uitgevoerd naar de positie van de RAS in het opleidingsveld, waarbij een versterking van die positie oogmerk is. Daarbij zal aandacht worden gegeven aan de vraag of en zo ja hoe de opleiding op archiefterrein in een zinvolle samenhang met andere opleidingen kan worden gebracht. Een en ander zal worden gezien in relatie tot de voorgenomen verzelfstandiging. Mijn verantwoordelijkheid strekt overigens niet verder dan de opleiding voor het openbaar archiefwezen.

In de komende tijd zal mijn bestelbeleid op archiefterrein vooral tot uitdrukking komen in de inzet voor het cultuurbehoud. Dit beleid zal zich toespitsen op de kennisoverdracht van methoden en technieken (bijvoorbeeld het eerder genoemde bedrijfseconomisch model bij micro-selectie) en op de deskundigheidsbevordering (bijvoorbeeld cursussen en bijscholing op het terrein van conservering/restauratie, van management, van public relations) ten behoeve van het gehele archiefveld. Daartoe behoren ook innoverende projecten (bijvoorbeeld op gebied van de substitutie en de automatisering), waarvan de kennis eveneens ten goede komt aan het gehele archiefwezen. De Rijksarchiefdienst vormt hierbij een belangrijk instrument.

Ik heb het voornemen jaarlijks f 300.000,- te reserveren voor incidentele subsidies ten behoeve van het archiefbestel in relatie tot bovengenoemde prioriteiten.

Internationaal beleid

In de internationale betrekkingen van het Nederlandse archiefwezen kunnen twee hoofdlijnen worden onderkend.

De eerste hangt samen met de gezamenlijke verantwoordelijkheid van Nederland met andere landen voor het behoud en beheer van het mondiale culturele erfgoed. Nederland wordt in de International Council on Archives vertegenwoordigd door de algemene rijksarchivaris en de Koninklijke Vereniging van Archivarissen in Nederland. Aan de secties en commissies van de ICA en aan het archiefprogramma van de UNESCO leveren Nederlandse archivarissen een belangrijke bijdrage.

De tweede hoofdlijn vloeit voort uit de specifieke verantwoordelijkheid van Nederland - en in het

bijzonder de Rijkarchiefdienst - met betrekking tot de voormalige koloniën en de andere landen waar in het verleden belangrijke Nederlandse vestigingen hebben bestaan.

Die verantwoordelijkheid geldt ten eerste de elders aanwezige, door Nederlandse gevormde, archieven, waarvan behoud en beheer in het belang van de Nederlandse overheid, de recht- en bewijszoekende burger en het historisch onderzoek zijn.

Maar Nederland heeft in de tweede plaats zelf ook verplichtingen jegens die landen ten aanzien van de in Nederland bewaarde archieven (zie de resolutie van het Europese Parlement A3-0258/90 "on the right of nations to information concerning their history").

In de derde plaats zijn er landen waarmee Nederland in het ontstaan van de Nederlandse cultuur nauwe verwantschap heeft. In dit verband kunnen de grensoverschrijdende regionale contacten van het Nederlandse archiefwezen worden genoemd, naast de in omvang en kwaliteit toenemende samenwerking tussen de Nederlandse en de Belgische rijksarchieven, onder meer inzake opleiding en vorming en automatisering.

In de vierde plaats zijn er nog meer landen waar de cultuurhistorische relatie met Nederland heeft geleid tot de aanwezigheid van voor onze geschiedenis belangrijk bronnenmateriaal. In de contacten met deze landen zijn, naast het archiefwezen, andere wetenschappelijke instellingen (universiteiten, Instituut voor Nederlandse geschiedenis) betrokken.

In EG-verband zal ik mij inzetten voor harmonisatie van wetgeving en praktijk (bijvoorbeeld op het punt van de openbaarheid van archieven), maar ook voor coherentie van het archiefbeleid van de Europese instellingen.

7 Archeologie

Algemeen

Het archeologisch erfgoed - de resten van de materiële cultuur die bewaard zijn gebleven onder de grond en op de bodem van zee - vormt een unieke bron voor onze kennis van het verleden. Het archeologisch materiaal spreekt niet voor zich; alleen door nauwgezet - veelal interdisciplinair onderzoek - dat bijna onvermijdelijk gepaard gaat met opgraven - kan de informatie over het verleden aan de bodem worden ontfutseld.

Bijzondere zorg en aandacht voor het archeologisch erfgoed is dringend nodig. De grote bevolkingsdichtheid van ons land en het daarmee samenhangende intensieve gebruik van de grond leidt er toe dat het bodemarchief met de regelmaat van de klok bedreigd wordt door menselijk ingrijpen. Bij voorbeeld door bouw- en graafwerkzaamheden of door het steeds intensiever bewerken van het land. In de meeste gevallen is met dit ingrijpen door mensenhand een economisch belang gemoeid. Mijn beleid zal erop gericht zijn de inbreng van de cultuurhistorische component in die belangenafweging te versterken.

De zorg voor het bodemarchief en de daarmee samenhangende archeologische monumentenzorg behoort tot de verantwoordelijkheid van de minister van Cultuur. De specifieke verantwoordelijkheid van de minister van Cultuur voor het bodemarchief komt tot uitdrukking in de Monumentenwet 1988.

Naast het uitvoering geven aan de Monumentenwet voer ik een algemeen beleid op het terrein van de archeologie. Vanuit cultuurpolitieke overwegingen stel ik prioriteiten ten aanzien van behoud, selectie, presentatie en participatie. Bij de uitvoering van dat beleid zijn een groot aantal instellingen betrokken; Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB), waaronder de afdeling Archeologie Onder Water, het Rijksmuseum van Oudheden, niet-rijksmusea, provincies/gemeenten, universiteiten en een groot aantal particuliere organisaties.

Bij het verzelfstandigingsproces dat ik mij ten aanzien van de ROB voorneem zullen de taken en bevoegdheden in relatie tot de ministeriële verantwoordelijkheid voor de archeologie opnieuw worden gezien.

Voor de volledigheid wil ik hier benadrukken dat de wetenschappelijke component van de archeologiebeoefening mede tot de verantwoordelijkheid van de minister van WVC behoort voor zover onderzoek, zowel cultuurhistorisch als natuurwetenschappelijk, rechtstreeks ten dienste staat van de archeologische monumentenzorg.

Behoud en selectie

Selectie is een sleutelbegrip in het omgaan met het archeologisch erfgoed: ten aanzien van

vindplaatsen, de keuze voor waar en hoe men opgraaft, en ten aanzien van het behoud van archeologische objecten. Ik ga hierna op deze aspecten in.

Vindplaatsen

Nederland telt zo'n 14.000 archeologische vindplaatsen. Dat aantal neemt continu en snel toe. Om te kunnen beheren, behouden en selecteren zal eerst bekend moeten zijn waar zich de uit archeologisch oogpunt interessante terreinen bevinden. Evenals in de overige sectoren op het terrein van het cultureel erfgoed liggen inventarisatie en registratie ten grondslag aan een verantwoord beheer. Een adequate registratie is eveneens dringend gewenst omdat het ter bescherming van archeologische waarden in het ruimtelijke-orderingsproces van groot belang is dat aan planologen, bestuurders en andere betrokkenen duidelijk gemaakt kan worden welke cultuurhistorische i.c. archeologische waarden zich in een gebied bevinden, zodat in gezamenlijk overleg bekeken kan worden hoe deze waarden in de planvorming het beste veilig gesteld kunnen worden. In het kader van het Deltaplan worden voor de kartering van archeologische waarden extra middelen ter beschikking gesteld.

Op dit moment wordt in een samenwerkingsverband tussen WVC, VROM en LNV onderzocht in hoeverre de inventarisatie en kartering van archeologische waarden gekoppeld kan worden aan de inventarisatie en kartering van overige cultuurhistorische en natuurhistorische waarden. De resultaten zullen richtinggevend zijn voor het toekomstig beleid.

Beheersmaatregelen

Soms is het voor een adequate bescherming van archeologische monumenten noodzakelijk met eigenaar/gebruiker van een stuk grond waar zich een archeologisch monument bevindt afspraken te maken die ertoe leiden dat de archeologische waarden - al dan niet tijdelijk - worden gewaarborgd. Op dit moment ontbreekt het aan een effectief instrumentarium om dit te doen. Ik overweeg hiervoor een systeem te doen ontwikkelen.

Opgravingen

Bij het bepalen van opgravingslocaties laat de ROB zich leiden door geografisch-thematische onderzoeksprioriteiten. Hierover vindt afstemming plaats met de universitaire wereld. Alle opgravingen van de Rijksdienst voor het Oudheidkundigbodemonderzoek zijn zogenaamde 'noodopgravingen' die verricht worden voordat archeologisch waardevolle terreinen worden vernietigd door bijvoorbeeld bouw- of graafwerkzaamheden. Ik vind het van belang, dat op basis van de huidige ervaringen in kaart wordt gebracht, welke criteria een rol spelen bij de keuze voor opgravingslocaties en het uitvoeren van opgravingen en op welke wijze deze worden toegepast. Niet om hierdoor een 'spoorboekje' in handen te krijgen voor archeologische opgravingen, wel om

hierdoor de toegepaste selectiemethodiek te expliciteren en verder te ontwikkelen.

Objecten

Mijn uitgangspunt is dat het niet altijd het hoogste doel is alle opgegraven objecten te bewaren. Doel is zo veel mogelijk relevante informatie vast te leggen. In veel gevallen zal blijken dat als informatie die een object bevat door middel van beschrijving, fotografie etc. is vastgelegd, het object zelf niet meer behouden hoeft te blijven. Objecten waarvan de informatie is vastgelegd en die niet op grond van andere, b.v. wetenschappelijke of museale, overwegingen behouden hoeven te blijven, zouden in principe verkocht of vernietigd kunnen worden of in het bodemarchief worden teruggestort.

Ik vind het noodzakelijk dat criteria en randvoorwaarden worden geformuleerd die het mogelijk maken met deze problematiek om te gaan, temeer, omdat de achterstanden t.a.v. de inventarisatie, het onderzoek en de bewerking van opgegraven objecten zeer groot zijn.

Achterstanden

In het kader van het Deltaplan zal ik de ROB in staat stellen zijn achterstanden gefaseerd in te halen.

Selectie en inhaal-operaties dienen naar mijn mening op dit moment de hoogste prioriteit te krijgen. Voor de toekomst staan mij, naast de genoemde ontwikkeling van selectiecriteria en de Deltaplan-projecten, een aantal maatregelen voor ogen.

Het is in mijn ogen dringend gewenst dat in het vervolg geen opgraving meer plaatsvindt wanneer niet van te voren ook het bewerken, documenteren en publiceren van de opgravingsresultaten in een totaalbegroting is opgenomen. Ik wil in de komende planperiode onderzoeken hoe deze benadering van theorie omgezet kan worden in praktijk.

Daarnaast zou een oplossing kunnen zijn dat wordt bepaald dat een percentage van de kosten van openbare werken die niet gepland archeologisch onderzoek tot gevolg hebben, gereserveerd wordt voor de kosten van dat onderzoek. Zoals het ten aanzien van de milieuproblematiek gebruikelijk is dat de 'vervuiler betaalt', zo zou ten aanzien van het archeologisch erfgoed de 'verstoorder' moeten betalen, of in ieder geval zijn aandeel moeten leveren. In Europees verband wordt regelgeving op korte termijn verwacht. Op de moment wordt in overleg met de ministeries van VROM en Justitie onderzocht in hoeverre een dergelijke maatregel, waarvan het belang uit cultuurhistorisch oogpunt door alle betrokkenen wordt onderschreven, ook in praktische en juridische zin haalbaar is.

Tenslotte dient ook een werkbare oplossing te worden gevonden voor de depotproblematiek. Niet uitgesloten moet worden dat hiervoor aanpassing van de bestaande wetgeving noodzakelijk is.

Participatie

Op het eerste gezicht wordt de archeologische wereld in het streven zijn naambekendheid te vergroten gehinderd door het feit dat de archeologische monumentenzorg juist gediend is met het onaangetast en daardoor vaak onzichtbaar blijven van een groot deel van het archeologisch erfgoed. Dit gegeven vraagt om een speciale, op de archeologische situatie toegespitste benadering van het participatievraagstuk. Ik denk daarbij bijvoorbeeld aan een aantrekkelijker presentatie in musea, waar mogelijk bij voorkeur in de context van de stedelijke omgeving, in bezoekerscentra, aan inrichtingsmaatregelen die het onzichtbare visualiseren (bijv. de Romeinse weg bij Valkenburg, ZH) en het gebruik van televisie.

Infrastructuur

Om het archeologisch erfgoed optimaal te kunnen behouden en tot zijn recht te laten komen is er behoefte aan een goed functionerende infrastructuur. Daarbij denk ik niet slechts aan de al genoemde instellingen, maar ook aan het particulier initiatief, aan SNA, RAAP en het Archeologisch Informatie Centrum.

Internationaal beleid

Archeologie is bij uitstek een terrein dat ondenkbaar is zonder de internationale component. Grondsporen uit een ver verleden stoppen immers niet bij landsgrenzen.

Deelname aan het internationale netwerk van deskundigen, tentoonstellingen, en opgravingen is naar mijn mening een voorwaarde om het archeologisch erfgoed dat zich in Nederland bevindt, hetzij in de bodem hetzij in musea, te kunnen plaatsen, begrijpen en (her-) interpreteren. Het toetsen van de eigen inzichten aan die van binnen- en buitenlandse vakgenoten scherpt kennis en ontwikkelt vaardigheid. Door middel van incidentele subsidiëring wil ik de Nederlandse deelname in het internationale netwerk waar nodig bevorderen.

Het onderhouden van internationale contacten vindt al in ruime mate op instellingsniveau plaats. Onderzocht moet worden of de integratie van archeologische kennis en kunde verder kan worden geïntegreerd in samenwerkingsprojecten op het gebied van ontwikkelingssamenwerking.

Bij het aangaan van internationale samenwerkingsprojecten ligt het voor de hand prioriteit te geven aan landen waarmee Nederland een gemeenschappelijk verleden heeft, bijvoorbeeld de voormalige koloniën. Uitgaande van het feit dat een belangrijk deel van de beoefening van de archeologie gewijd wordt aan de reconstructie van de bewoningsgeschiedenis van onze gewesten ben ik er een voorstander van samen te werken met onze directe buurlanden Duitsland en België. Overige prioriteiten in geografische zin zullen in de praktijk voortvloeien uit de vragen die het

bodemarchief en de museale collectie stellen.

Naast vormen van samenwerking op het bilaterale vlak is het van belang dat de Nederlandse archeologie zich ook profileert in multilateraal verband. Dit is ook het kader waarbinnen Nederland blijk kan geven van zijn medeverantwoordelijkheid voor het archeologisch werelderfgoed. Ik verwijs in dit verband naar de Werelderfgoed Conventie die naar verwachting op korte termijn ook door Nederland geratificeerd zal worden en naar de herziening van de archeologische conventie die bekend staat als de Conventie van Londen uit 1969. Aan deze herziening wordt door Nederland actief meegewerkt.

8 Financieel kader

Voor de financiering van het cultuurbeheer zal in de periode 1993-1996 in principe een bedrag beschikbaar zijn dat gelijk is aan hetgeen in voorgaande jaren voor het cultuurbehoud beschikbaar was, plus de extra middelen (40 mln), die door het regeerakkoord gefaseerd beschikbaar komen. Daar staat tegenover de bezuinigingstaakstelling TUBA van f 26,1 mln. ten laste van de monumentenzorgbijdrage aan het Stadsvernieuwingsfonds en een verdere verlaging van het monumentenbudget met f 4,5 mln. Tevens wordt in het kader van de Tussenbalans afgezien van de voorgenomen verhoging van het aankoopbudget voor de musea met f 4,5 mln. Ook wordt in 1995 de Tijdelijke Regeling Instandhouding Beschermd Kerkgebouwen (TRIBK) beëindigd (f 26 mln.) (Bijlage: samenvattend eindbeeld 1993-1996). Daarbij merk ik op dat de beschikbare middelen, naar mijn mening het minimum vormen dat voor adequate taakuitoefening noodzakelijk is, en dat de middelen zeer selectief moeten worden ingezet om de ergste problemen het hoofd te bieden. Tussen de sectoren musea, monumenten, archieven en archeologie bestaat binnen dit budget een historisch ontstane verdeling. Niettemin acht ik het ten principale mogelijk verschuivingen tussen de sectoren te laten plaatsvinden.

Zoals gezegd is door het regeerakkoord een bedrag van f 40 mln structureel voor cultuur ter beschikking gekomen. Ik wil dit bedrag - conform het gestelde in de regeringsverklaring - gezien de achterstanden op dit terrein vanaf 1993 geheel in het cultuurbehoud besteden. Daarbij staan mij de volgende prioriteiten⁴, op jaarbasis, voor ogen:

- Het Deltaplan voor het Cultuurbehoud. Ik wil jaarlijks f 28,15 mln investeren in het inhalen van achterstanden in behoud en beheer bij museale en archivale collecties, in monumentenzorg en archeologie.
- Produktvernieuwing. Ik wil in relatie tot mijn participatiebeleid f 6 mln besteden aan het op peil brengen van verouderd aanbod, zodat instellingen in staat zijn met een kwalitatief hoogwaardig aanbod te concurreren op de (vrijtijds) markt.
- Voor de verhoging van middelen ten behoeve van de kwaliteitsverbetering van het museale veld (incidentele subsidies) wil ik f 2,9 mln besteden.
- Daarnaast acht ik het noodzakelijk uit dit extra budget een aantal onvermijdelijke kosten in relatie tot de verzelfstandiging (versterking bedrijfsvoering), te bekostigen. (f 2 mln)
- Voor de selectie van jongere monumenten wil ik f 2,20 mln. uittrekken.
- Voor het achterstallig onderhoud aan de Rijksmusea en de Rijksarchieven trek ik jaarlijks f 4 mln. uit.

⁴ bedragen gebaseerd op begroting 1994

Hierboven heb ik de m.i. onvermijdelijke uitgaven aangegeven. Nog ongenoemd is de f 1,7 mln die het PIVOT (selectie ten behoeve van verkorting overbrengingstermijn) tot 2000 jaarlijks zal vergen. Voor deze kosten is nog geen dekking gevonden. Datzelfde geldt voor de incidentele kosten van de verzelfstandiging. Hoe dan ook, voor nieuw beleid, zoals in de sectornota wordt gepresenteerd bijvoorbeeld met betrekking tot participatie, internationaal beleid of professionalisering zijn mijn budgettaire mogelijkheden uiterst beperkt.

De bezuiniging van f 35,1 zal ik voor het grootste deel ten laste brengen van de monumentenzorg, door de bijdrage aan het stadsvernieuwingsfonds te beëindigen en het monumentenbudget met f 4,5 mln. te verlagen, alsmede door af te zien van de voorgenomen verhoging van het aankoopbudget voor de musea.

In het "samenvattend eindbeeld" (bijlage) zijn de mutaties waartoe deze keuzen leiden zichtbaar gemaakt.

Plan Cultuurbeheer 1993-1996; samenvattend eindbeeld
(bedragen x 1000)

omschrijving	eindbeeld 1996	fasering van de mutaties			
		1993	1994	1995	1996
rijksmusea					
behoud en beheer (deltaplan)	12750	10850	12750	12750	12750
onderhoud gebouwen	4000	4000	4000	4000	4000
produktvernieuwing	5300	5300	5300	5300	5300
versterking bedrijfsvoering *)	2000	1000	2000	2000	2000
saldo	24050	21150	24050	24050	24050
gesubsidieerde musea					
behoud en beheer (deltaplan)	600	800	600	600	600
produktvernieuwing	400	400	400	400	400
saldo	1000	1200	1000	1000	1000
inc. museale activiteiten (bestel)					
behoud en beheer (deltaplan)	6100	6100	6100	6100	6100
publiekstaken	1800	1800	1800	1800	1800
bevordering samenhang collecties	600	600	600	600	600
deskundigheidsbevordering	500	500	500	500	500
saldo	9000	9000	9000	9000	9000
saldo musea	34050	31350	34050	34050	34050
monumentenzorg					
behoud en beheer (o.m. deltaplan)	-20700	5500	5300	-20700	-20700
stadsvernieuwing	-26100	-26100	-26100	-26100	-26100
overige bezuinigingen TuBa	-4550	-2050	-2150	-2150	-4550
saldo monumentenzorg	-51350	-22650	-22950	-48950	-51350
archeologie					
behoud en beheer (deltaplan)	800	1000	800	800	800
produktvernieuwing	300	300	300	300	300
saldo archeologie	1100	1300	1100	1100	1100
archieven					
behoud en beheer (deltaplan) **)	3600	3800	3600	3600	3600
saldo	3600	3800	3600	3600	3600
subsidies archieven (bestel)					
behoud en beheer (deltaplan)	300	300	300	300	300
saldo	300	300	300	300	300
saldo archieven	3900	4100	3900	3900	3900
overige diensten cultuurbeheer					
behoud en beheer (deltaplan)	200	300	200	200	200
saldo overige diensten	200	300	200	200	200
saldo cultuurbeheer	-12100	14400	16300	-9700	-12100
niet gedekt:					
*) overige kosten verzelfstandiging	pm	pm	pm	pm	pm
**) kosten pivot	1700	1700	1700	1700	1700

APPENDIX

Vragen bij de adviesaanvraag over de Sectornota Cultuurbeheer.

1. Kunt u de in hoofdstuk II geformuleerde ambities onderschrijven en welke consequenties hebben zij naar uw mening voor het beleid. (Ik denk bijvoorbeeld aan thema's als hedendaags verzamelen, of breder, de omgang met en de selectie uit de eigen tijd.) Ik vraag bovendien, wanneer u ingaat op de sectoren afzonderlijk, uw expliciete aandacht voor de instrumentering van de selectieproblematiek.
2. Ik vraag uw aandacht voor het onder de paragraaf Erfgoed, traditie en continuïteit gestelde. Op welke wijze kan het cultureel erfgoed bijdragen aan kennis van en begrip voor de eigen cultuur. Is het naar uw mening mogelijk en gewenst daaraan meer concreet invulling te geven?
3. Ik verzoek u bij uw advisering - wellicht toegespitst op de sectoren - gericht in te gaan op mijn participatie beleid en aan te geven, welke mogelijkheden zich daarbij naar uw mening voordoen. Ik zou daarbij graag uw visie op de rol van het medium televisie en de culturele vorming in het onderwijs vernemen. Ik verzoek u daarbij wederom de instrumentering mede te betrekken. Is een nadere taakafbakening tussen de verschillende overheidslagen mogelijk? Welke ziet u dan als taak van de rijksoverheid op dit terrein? Welke rol is weggelegd voor instellingen en organisaties in het veld, koepelorganisaties, etc.?
4. Ik verzoek u bij uw advisering met betrekking tot het hoofdstuk *Museaal beleid* in ieder geval de volgende vragen te betrekken:
 - in hoeverre is een sectoraal collectiebeleid - waarmee ik doel op bijvoorbeeld musea voor kunst, volkenkunde of bedrijf- en techniek, mogelijk en gewenst;
 - zijn er museale sectoren waaraan in het kader van de samenhang van de collectie op dit moment extra aandacht geschonken dient te worden. Ik wil daarbij de fotografie met name onder uw aandacht brengen, aangezien ik meen dat de veelheid van (museale) instellingen die "iets" op dit terrein doen in combinatie met de grote behoudsproblematiek en het cultuurhistorisch belang van het materiaal thans om specifieke aandacht van de rijksoverheid vraagt.
 - Is het wenselijk een nader onderzoek naar de effecten van de prijsstelling bij musea uit te voeren? Welke vraagstelling zou hieraan naar uw mening ten grondslag moeten liggen.

5. Ik verzoek u mij m.b.t. het hoofdstuk *Monumenten* te adviseren
- of de korte weergave van de onder paragraaf Behoud en beheer opgesomde knelpunten naar uw mening de problematiek afdoende beschrijft;
 - op welke wijze het begrip selectie in de monumentenzorg kan worden aangescherpt;
 - over het instrumentarium dat noodzakelijk is om in de procedures van ruimtelijke ordening de historische factor effectief te kunnen inbrengen. Voor een aanzet daartoe verwijs ik graag naar de al genoemde nota Cultuurhistorische Kwaliteit.
6. T.a.v. het hoofdstuk *Archeologie* leg ik de volgende vragen aan u voor.
- Acht u het urgent het bestaande systeem van beheersovereenkomsten verder te ontwikkelen?
 - Op welke wijze kan het selectievraagstuk t.a.v. het archeologisch erfgoed invulling krijgen. Acht u de in de aanvraag gedane voorstellen daartoe hanteerbaar?
 - Gezien de grote achterstanden in de beschrijving en het onderzoek van opgravingen acht ik het noodzakelijk dat door opgravende instanties absolute prioriteit wordt gegeven aan het inhalen van deze achterstanden. Acht u het mogelijk en gewenst in het uiterste geval gebruik te maken van mijn wettelijke mogelijkheid opgravingsbevoegdheden in te trekken wanneer hieraan onvoldoende prioriteit wordt gegeven?
 - Ik verzoek u mij te adviseren over de in de aanvraag gedane suggesties om achterstanden voor de toekomst te voorkomen, zoals het principe van 'de verstoorder betaalt'.
 - Acht u de huidige wetgeving t.a.v. het archeologisch erfgoed adequaat? Ik noem expliciet de mogelijkheid tot bescherming van archeologische monumenten en de depotproblematiek.
7. In het financieel overzicht bij de adviesaanvraag (samenvattend eindbeeld) treft u een aantal nog ongedekte posten aan. Ik noem met name de verzelfstandiging (PM) en de PIVOT (1,7 mln. op jaarbasis). Aan welke mogelijkheden voor dekking geeft u, gelet op het u voorgelegde samenvattend eindbeeld de voorkeur?

Produktie:
Centrale Directie
Voorlichting,
Documentatie en
Bibliotheek
van het
ministerie van
Welzijn,
Volksgezondheid en
Cultuur